Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 3 СЕНТЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 106 (7452). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Вай республикерча мехкдаьттахоша шерра социалистически яхь йоаржаяьй Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейна сийленца накъабахара, шийтталагІча пятилетка шоллагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Яхьо беттагара беттага кердача къахьегама толамашка кхувл уж. Цхьа бутт дІабахийтабац цар шоаш тІайнца декхараш дикка тІеххкхоачаш ца деш.

Цу яхье хадданза хьалха а латташ, башха-дика къахьегама толамаш доахаш хьайоагІарех я «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахой коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий дІабахача бархІ бетта план ханал хьалха кхоачашйир цо. Пачхьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа даьккхар 19200 тонн «Іаьржа дошув», 51 миллион кубически метр мехкдаьттаца хьайоагІеи Іаламеи газ. Укх шера лаьттан чена̄ш техкараша бурув теха йисте а яьккха, царга хьаеннай кхо скважина, планагІа яла езаш хиннар шиъ мара йоацача. Из бахьан долаш дикка тІакхийттад хьадоаккхаш дола мехкдаьттен газ.

Продукци маьхалъяккхара бархІ бетта задани а дикка тІеххкхоачашъяьй НГДУ мехкдаьттахоша. Планал совгІа цар ехкай 602 эзар сом мах бола товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 29 процент тІеххкхоачаш а яь планал совгІа мел даьккха мехкдаьттеи гази из лакхъяра чотагІа даьккхад цар.

Социалистически яхье хадданза хьалха а латташ, ерригача управлене планал совгІа луш долча мехкдаьттах дукхагІдар доаккхаш я Григорьян Валерийн Чередниченко Михаили керте латтача цехий коллективаш.

* * *

Ерригa шоай тарошаши кхоачамаши оарцагІдаьхад бурув тохара балхий Малгобекски управлене бурувдеттараша укх юбилейна шера план ханал хьалха кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача цІейна сийленца накъабахара. Ер шу доладелча денз цар техад 16425 метр бурув. Из хул планагІа лаьрхІачул 125 метр дукхагІа. Цар бурув теха йисте а яьккха мехкдаьттахошка дІаеннай ворхІ скважина.

Къахьегама овсарле лакхъяра план 14,2 процент тІеххкхоачашъяьй. УБР бурувдеттараша. Цу хьокхама чотагІа техад цар планал совгІа мел теха бурув. Юкъера лаьрхІача хІара станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухала задани 111,4 процент кхоачашъяьй цар. Бурув тохарга дІабода мах лохбарах духхьал ворхІ бетта пачхьалкхенна кходаьд 722 эзар сом.

Октябра юбилея сийна управлене бригадашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай Галаев Іаьлеи Садаев Руслани керте латтача шин буровой коллективаша. Цар хІанзлехьа кхоачашъяьй бурув тохара пятилетка хьалхарча шин шера задани. Юкъера лаьрхІача хІара бетта планаш 130 — 135 процент кхоачашъю цар.

Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара накъадолхаш

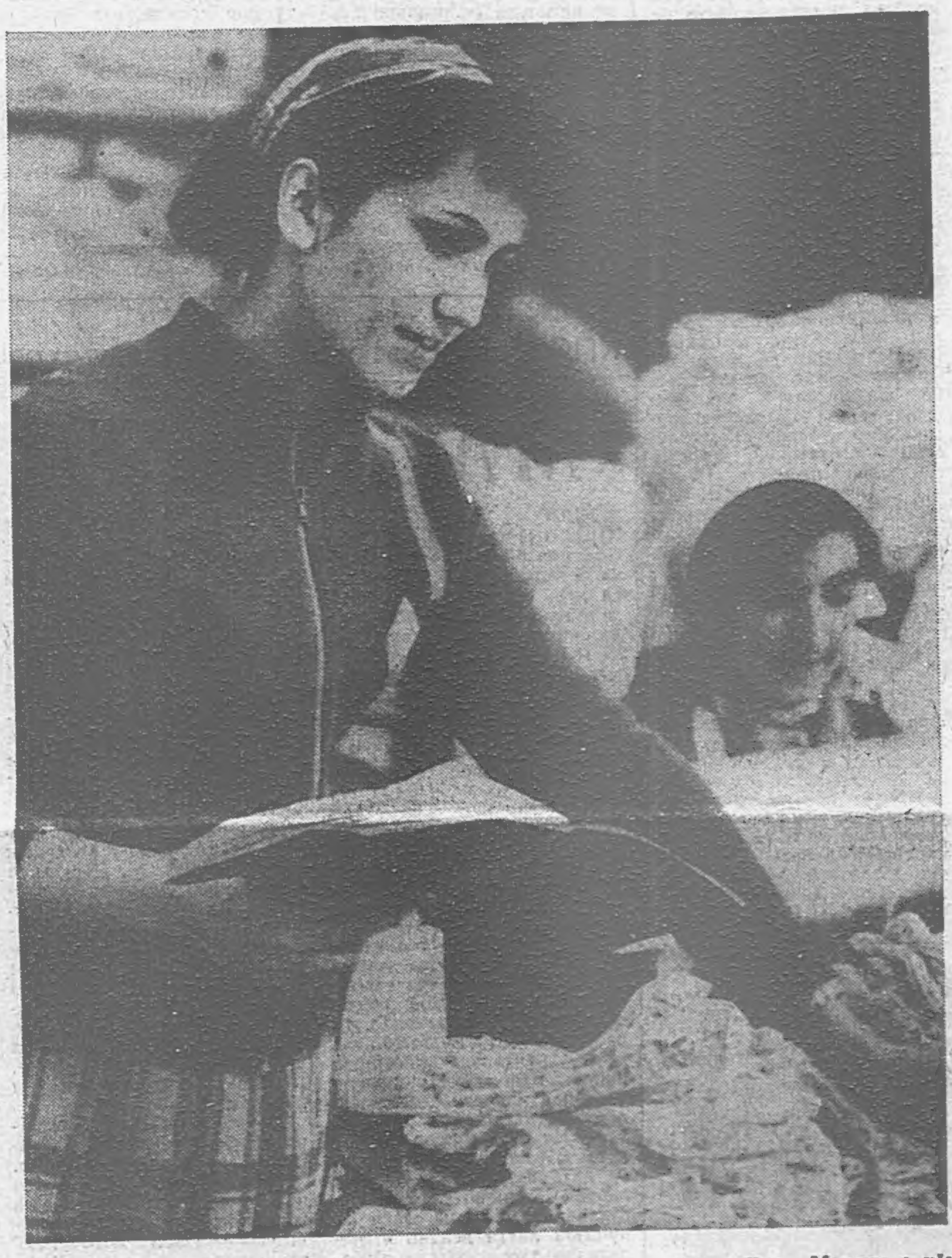

Назрановски трикотажни фабрике эгара дикагІа лоархІача производственницехи общественницехи цаІ лоархІаш я хІамаш тега мотористка Ахмадова Роза. ХІара сменагІа нормаш дикка тІеххкхоачаш а еш, фабрика болхлошта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ я из.

Хьинаре къахьегарал совгІа, юкъарча балха тІа а донкха дакъа лоац цо. Фабрика шоллагІча цехе эгара дикагІйола агитатор лоархІаш я Роза. Массаза а цІенен диззан кхоачашду цо цеха партгрупорга декхараш а.

СУРТА ТІА: (хьалхарча плане) Р. Ахмадова.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

Доакъар шортта хилийтара

Пхи эзар бежан, итт эзар устагІа, ши бІаь говр лелаю «Назрановский» совхоза фермашка. Хьайбаш диза долаш Іангара дахара 3560 тонн йол, силос — 17000, сенаж — 3000 тонн, дукха кхы тайпа доакъар Іалащде дезаш ба совхоза болхлой.

22 август хьатІаотташ цар аргІаш а даь фермашка дІаоттаяьй — 1600 тонн йол, 2000 тонн ча, кІоагашка чуеллай 4000 тонн сенажи 3000 тонн силоси.

ПланагІа Іалащде деза гІожен мошен доакъар кийчдара укх шера совхоза механизатораша хьалхеяьй 1414 гектара тІа цхьан а дукхача а шерашка тІаювла баьцаш, 4 эзар гектар хьажкІаш, 2 эзар гектар совгІа ка бола ялаташ.

Цхьабакъда, дІаяхача гурахьа а укх шера аьхки а чІоагІа йокъал оттарах механизаторашта ма хетта хьийкъаяц культураш. Цудухьа геттара кІезига да ка бола ялат чуйицачул тІехьагІа цига кийчдаь ча, хиш дехкаш лаьтташ ца хиларах эсала хьийкъай дуккхача шерашка тІаювла баьцаш. Из бахьан долаш планагІа хила йоагІачул кІезигагІа я укх шера цига кийчъяь йол а.

ХІаьта а халонаш эшаеш шоашта мел эша гІожа доакъар Іалащдара хІанзе а оарцагІбаьннаб совхоза кулгалхой. Краснодарски крае боахамашкара ийцад цхьа эзар тонн ча. Совхоза болхлой боахк цига хІанз кепаш а еш ча кийчдеш. Цул совгІа кхо бІаь тонн ча ийцад совхозо Ставропольски краера а.

— Цох кхоачам хург ма бий, аьнна Іоховша уйла йолаш дац тхо. Массехк бІаь тонн кхы тІа ча лаха лаьрхІа да, — йоах совхоза парткома секретара Мислауров Увайса.

Совхоза ца тоъаш дола доакъар меттаоттадара доккха новкъостал дергда цунна лаьрхІа 150 гектара тІа хьалхеяьча свеклаша. Агротехнически бокъонаша дІа ма деххара Іунал даьд коллективни подрядагІа къахьегаш йолча Джандыгов Бексолта. Хаутиев Мухьмада, Озиев Сайпудина кулгалдеча звенош. Керттерча агронома Бекмурзиев Къурейша яхачох, планагІа хила езараш 500 центнер йолаш, кІезигагІа яьлча а, хІара гектара тІара 700 центнер яргІйолаш дика хьахиннай уж. Царех кийчде лерхІ 10,5 эзар тонн моша доакъар.

Йокъал чІоагІа Іаткъай силоса а. ялата а лаьрхІа хьалкхеяьча хьажкІашта а. ХІаьта а планагІа чуйолла еза силос кийчъе шоай вІаштІехьдаргхиларах тийша ба совхоза специалисташ. ХІанз механизатораш оарцагІбаьхаб царга ма могга силос кІоагашка чуйоллийтара. Эггара хьалха из кийчъе йолаяьй Пхьилекъонгий Юртарча отделене.

— Юкъера лаьрхІача хІара дийнахьа 700—800 тоннага дІакхоач механизатораша кІоагашка йолла силос. ХІанзчул саготагІеи бехктокхамегІеи кхы цхьаккха болх болаш дац тхо, — йоах совхоза директора Дударов Батыра.

Силос кийчъяра балхаш сихен дикен чакхдахара совхоза эггара толашагІа болча механизаторех низ бола отряд вІашагІъеллай. Царга я бархІ буц хьокхаш йола комбайн, итт тракторни лафет, ткъаь бархІ грузовик. Кхычахьара командировке яйта цхьа машин яц цига болх беш. Шоай техниках ма боагІара пайда эций совхоза специалисташа. Из лелаяра коэффициент лакхагІа хилийтарах боахама баь пайда кІезига а хургбац.

Совхоза парткома секретарен директорен доккхал а деш цІераш йоах хьайбашта доакъар кийчдеча къаьстта овсарле лакха йолаш къахьегача болхлой. Уж ба комбайнераш Котиев Ваха, Арсамаков Сулейман, Евлоев Бексолт, шофераш Котиев Мухьмад, Мальсагов Султан, Карахоев Іалихан, Мальсагов Руслан, кхыбараш.

Къаьстта бокха теркам тІабохийт специалисташа силос дика хилийтара. Цудухьа консерванташ, карбамид еттийт цар чудоллача мошъча доакъарах. Йоакхо ю фо чугІоргдоацаш баьцаш ІотеІайтара а. Низ болча С-100 яхача тракторащца из болх дика бу механизатораша Сидельников Викторен Картоев Хьусенеи.

С. АУШЕВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГІОЛЛА

✦ МОСКВА. Компьютерни техниках пайда эцарах Лихачева цІерагІча автомобильни завода конструкторий йиш хилар хьокхаш долча даьттах пайда эцара универсальни система хьае. Цох пайда эцаргба керда дизельни грузовики кхыйола перспективни моделаши хьаеча. Цо йиш хулийтаргья материалаш мел дукха дІагІоргья ха, агрегаташа болх дикагІа бара новкъостал а дергда. Эггара йоккхагІйолча автозавода коллективо СССР Іилмай Академе Іилмахой новкъосталца хьаяьча 150 кердача хІамаех цаІ я из система.

✦ НОВОКУЗНЕЦК (Кемеровски область). Хьалкхееча хана денз продукци йохккалца хьувкъама йоакхо шийна тІайнцай города гонахьа мел йола баьцадаараш кхеду совхозаш, городе Новокузнецкера еррига баьцадаараш дохка тикаш, базаш, хранилищеш юкъейолхача «Притомье» яхача кердача агропромышленни объединене. Ше шийна финансировани яра принципаща болх беча коллективана хайра лоацца̄ча хана городера торговли шолха йоаккхаш шеръе, из бахьан долаш витаминни продукци хаьс тІара йоагІаше эцархочун тІорме чу кхачара никъ лоацбе а.

✦ СОВЕТАБАД (Марийски область). Моттигерча газови конденсат йоаллача керттерча сооруженешка газ цІенъю низ бола установка болх бе йолаялийтай. Туркменски газ йоахараша дайта сигала бессара доагор Средни Ази — Центр яхача магистральни трубопровода чугІолла хьадоагІаш цох дукха йоалла парафин трубопроводашка юж. Иштта тІаюжача парафинах турбаш цІенъеш дукха ха а къахьегам а дІабодар. Уж цІенъяра йола установка яьй Бакурча специалисташа. Цо йиш хулийт турбашка гІолла газ дукхагІа хьайита, шера итташ эзараш сомаш кходу.

✦ НОВГОРОД. Городе эггара хьалхарча кагирхой бахача комплексера квартираш луш ордераш еннай къонача ши бІаь дезала. МЖК-ана юкъе дакъа лоацаш хила бокъо кхоач «Волна», «Планета», «Элкон» яхача производственни объединеней болхлошкеи инженерашкеи социалистически яхьа итогегІа. ХІанз гІишлош хьалъяра професеш Іомаяь МЖК членаш дукха квартираш йола цІа хьалде болабеннаб.

✦ ДУШАНБЕ. Керда продукци арахеца йолаяьй С. Орджоникидзе цІерагІча арматурни заводе. Болхлошеи специалисташеи эргаяьккха тоаяьй керттерачарех цхьа цех шоай низаца. Кердаяьккхача технологически линеш тІа арахеца йолаяьй газопроводашта йола задвижкаш. Уж дІайохьийт мехка эггара йоккхагІйолча газови магистралашкеи доазол дехьеи. Реконструкци еш дІадахийтача хІара сомах шийга дІадодар ше меттаоттадеш болх беча предприятена кхо сом пайда боал.

✦ ЮЖНО-САХАЛИНСК. Вай ханарча Сахалина телепортрет гургда японски зрителашта. Цунга хьажа уж хьехаргба «Нихон эйдзо Караку центр» яхача телекомпане. Массехк сахьата лаьрхІа я СССР-е цаІ мара боацача гІайреех латтача области къахьегамхой вахарах. Къулбаседерча зІамигача халкъий дІаяхача замахи таханенахи дувцача передачей цикл. Съемочни группо къаьстта теркам тІабахийтаб крае хулаш долча экономически, социальни, культурни хувцамашта.

✦ ЩУЧИН (Гродненски область). Моллхане йола баьцовгІаш республика аптекашка дІакхахьийта йолаяьй Белоруссе дарбана йола баьцаш хьалкхею цаІ мара боаца боахам болча «Большое Можейково» яхача совхозо. Эзарнел совгІа йолча гектара тІара бІаьш тоннаш ромашка, валериана, синюха лазурни, пустырка, спорынья, кхыйола баьцаш гулъергья укхаза. Баьцаш дика хьийкъай царна юххьанцара механизированни обработка яр бахьан долаш, серийни сушильно-сортировочни линешта модернизаци ярах.

✦ ОРЕНБУРГ. Ялатацара доми цох ийна кхыйола хІамаши дІаяхара йола установка хьаяьй Оренбурга ялата продуктай областной управлене технически отдела болхлоша. Из эшаш я элеваторашкеи ялат докъадеча-цІендеча моттигашкеи. Ялатах боалла доми кхыйола хІамаши цо хьагулбу лаьрххІа цу гІулакха оттаьча хІаман чу. Из керда хІама хьае йолаяьй ремонтно-технически мастерске. ХІанз ялат чуэцаш 60 оттаьй уж, шу чакхдаллалца йолча хана 90-нел кІезигагІа йоацаш хьергья уж.

✦ ДРУЖКОВА (Донецки область). Дружковски предприяте арахийпача аппаратура цІилеторг а йоапаш газови плитай конфоркаш хьаллотае таро лу. Газови аппаратура арахецара специализаци еча предприяте конструктораша бытови агрегаташта юкъейоалаяьй электронни цІи хьалсегар. Из кнопка тоІайича болх бе йолалу. Цу аппаратий хьалхара парти торгови сете дІаяхьийтай. Уж аппараташ предприяте хІара шера 10 эзар арахецаргья.

(ТАСС).

Космически вахте

Полет лелаяра центр. 1 сентябрь. (ТАСС). Юрий Романенкоси Александр Александровеи лехкаш йола «Мир» яха орбитальни комплекс дІахо лелаш я.

29 августе денз 31 августе кхаччалца астрофизически тохкамаш дара дунен халкъашта юкъерча программагІа «Квант» яхача специализированни модула рентгеновски телескопех пайда а эцаш экспериментий массехк сери кхоачашъяьй. Йоккхача Магелланови моркхашка кердачуни Лебедь яхача седкъашка нейтронни хІамани зембаьккхар.

Іилма тохкамаш деча ханна цхьана экипажо комплекса бортовой системай цхьайола элементаш хувцарцеи кхы тІа оборудовани, прибораш увттаярцеи дувзаденна юкъъюкъе регламентни балхаш ду. Станцена кхы тІа сердал ялара планага хьежжа хІанз космонавтий монтаж е еза терморегулироване система гидронасосий цхьан блока, цо мишта болх бу хьажа а беза.

ШЕРА ПЛАН—БАРХІ БЕТТА

СапаргІата волаш, ший дош дизза кхоачащдеш, Октябра юбилейна накъавода Назрановски района автотранспортни предприятера «КАМАЗ»-а водитель Томов Саварбик. Цахаддаш, наькъашка, рейсагІа аравувлаш болх беш я хьинар долча Саварбика машина. Шера йоагІа план бархІ бетта кхоачашъяьй цо, 350 эзар тонн мовхьаш дІа-хьа а хьош. ДІахо йодача хана а мелвала уйла йолаш вац из.

— Шу чакхдалалехьа 500 — 600 эзар тоннага дІакхоачийтаргья аз из цифра, — аьлар цо ше аргІанарча рейсагІа водаш.

Дукха ха я Саварбика цу предприяте къахьега. Укх шера 30 шу дуз. Цудухьа ший къахьегама стажа юбилей а езъе лерхІ цо.

М. КАРАЕВ.

ТІЕХХЬАРА МУЛ

ХОАМ БУ КПСС ОБКОМА ПРЕСС-ЦЕНТРО

Телефон 2-66-72

Гуйре хьатІаярца Нохч-ГІалгІайчен колхозий. совхозий доакъар кийчдераштa общественни хьайбаш диза а долаш Іангара доахилга Іалашдара тІехьа лоаттабеча къовсаме тІеххьара этап дІайолаеннай. ХІанз доакъара тешшаме запас хьаяра керттера резерв — хьажкІехи дуккхача тайп-тайпарча баьцехи силос йоллар.

Духхьал уж балхаш ду хІанз республика дукхагІдолча боахамашка. Бакъда из болх массанахьа а таханарча дено дІадехарашка хьежжа бац. Нагахьа санна Надтеречни районе дІадахача кІира 7 эзар тонн моша доакъар кІоагашка делла дале, шелковчанаша 2 эзар тонн мара делладац.

Шелковски боахамашка биззача боараме юкъекхувлац карбамид тохаш силос тоаяра прогрессивни метод: укхаза 40 эзар тонн гаргга йолча силосах 2300 тонн мара цу хьисапе тоаяьяц. Цу хьакъехьа дІайоаржае йоагІа назрановски доакъар кийчдерий опыт, цар баьцарча доакъара цхьа килограмм карбамид ца тохаш лаьттагІа йоллац.

Геттара чоалханеча хьаттІа я Наурски район. Укхазарча дуккхача боахамаша шоай таронех дог а дилла бІаьш километраш гаьна ча Іалащде нах дІа-са ухийт. Цу динза ца доалаш дечох кхетаде хала дац колхозий, совхозий экономикана цо новкъарле ерг а хьайбай продукцега дІадодар лакхлург а хилар. ХІаьта хІанз а тІехьа шоай кхашкара юхедиса доакъар чуйица баьннабац наурцаш. Масала, «Терский» яхача совхоза цхьоалагІча участка № 5 йолча мехотряла территоре тІа 100 тонн гаргга ча аргІаш диза улл.

Массанахьа а биззача боараме пайда ийбац ялата йола хьажкІаш чуйицачул тІехьагІа цун гІаламех силос йоллар санна йолча доакъара база чІоагІъечара лоархІамерча резервах. Специалисташи, механизатораши духхьал ялата йола хьажкІаш лораеш ба, хІаьта из чуйицачул тІехьагІа кхашка довш латтача аьтача гІадамий сагото еш саг вац. Из цІена хьагулдаь консерванташи карбамиди, иштта кхыйола химически хІамаш а теха кІоагашка долла дезар.

Йол хьакхара йолча таронех хІанз а бизза пайда ийца баьннабац. Бакъда, гурахьа кийчду гІожа доакъар хьалха хьекхача аьлал эшашагІа хул, хІаьта а цу резервех а ма хулла пайда эца беза! Къаьстта ла йиш йоапаш да аргІаш даь латта йол талхаш хилар. Цу тайпара хІама нийсденнад Шелковски района «Бурунный» яхача совхозе. Укх боахаме Іалашъяь яр 120 тонн йол, хІаьта из еррига а классни лархІанзар.

Витаминни баьций хьоар даккхара темпаш а лакхагІа хилар ловра. Вай республика боахамашка из планагІа лаьрхІачох аханел кІезига дукхагІа мара даьккхадац. Колхозий, совхозий, керттерча специалисташа АВМ яхача агрегаташта баьцаш таъац яхаш бахьанаш лех, цхьабакъда безам хилча укх хана из наькъий, оросительни каналий йистошкара, хьун оасашта юххерча моттигашкара хьакха йиш я. Гуйре тІаярца баьцаш дукхагІа хиларга дог даха эшац. цудухьа кхы тІа йолаш йола таронаш оарцагІ а йоахаш тІагІертта хьалаха еза хьоар даккхара эшаш йола баьцаш.

Хьайбаш леладерий, боахамашка доккхий кхаш дІалоацача доакъара свеклах тийша дукха да. Уж укх шера во хьийкъаяц, хІанз деррига а из ханнахьа а цІена а чуэцарах тийша да. Хьалкхееш дукха низ дІабахийта продукци ма хулла йоа а па еш хьайбаш леладеча фермашка дІакхачийта еза. Цхьан дешаца аьлча, тІеххьарча этапе доакъара даьгІенаша хьалур ма могга хьаэца деза!

УКХ ШЕРА 31 АВГУСТ ХЬАТІАКХОАЧАШ РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШЕИ СОВХОЗАШЕИ ДОАКЪАР (тоннашка) ІАЛАШДАРАХ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	Йол	сенаж (кийчъяьр)	силос	баьций хьоар	ча	Дерригa условни бежанна лаьрхІа ц. ед. доакъар	1986 ш. август.
Урус-Мартановски	2372	11820	27987	415	9220	16,9	10,6
Малгобекски	6250	1706	21686	—	8750	15,6	13,5
Шалински	7847	1000	34486	408	12160	14,2	9,7
Ножай-Юртовски	8422	6150	8057	40	2563	12,6	10,9
Ачхой-Мартановски	1445	5179	18229	438	4735	11,9	10,3
Гудермесски	6327	5129	16085	—	8953	11,8	9,8
Надтеречни	10685	5681	29994	336	15044	11,7	12,3
Грозненски	13381	4810	68754	729	30692	10,9	12,9
Советски	10530	470	10863	145	1739	10,5	11,8
Назрановски	4019	6042	25895	54	4790	10,0	9,6
Сунженски	7282	9779	45671	728	21317	8,1	9,7
Веденски	6235	—	7693	—	2120	8,0	9,6
Шелковски	23672	—	39575	6169	13720	6,7	5,9
Наурски	13307	697	25168	883	11853	5,9	9,0
Кхыйола госхозаш	548	210	2508	220	1030	5,0	11,2
Республике гІолла	122322	58673	382651	10565	148686	9,6	9,7

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ХIАРАНЕ БЕХКТОКХАМ ЛАКХБЕШ

Дукха ха яц Грозне «Южмикробиосинтез» ахача паччахьалкхен проектни институтa филиал хьайийлла. Цуч болх — вай мехка къулбехьа, цу дакъе Нохч-ГIалгIайче а йолаш, микробиологически промышленноста предприятеш хьалъяра а царна реконструкци яра а эша проектни документацеш кийчъелга. Масала, филиало проект оттаьй Грозненски биохимически заводе вакуумно-выпарни установка хьалъяра. Цо таро лургъя предприяте производственни мощностех бизза пайда эца.

ДIадахача шинара дийнахьа, укхаза хилар партгруппа отчетно-хоржамий собрани. Партгрупорга Т. Рахмановас дийцар отчет еча юкъа коллективана карагIдаьнначох, диниза дисачох. Проектно-изыскательски балхий 7 бетта план тIехкхоачашъяьй филиало. Шоашкара масал гойташ къахьег партгруппа берригача коммунисташа, лакха я къахьегама дисциплина. Белгалдаккха дезаш цхьаькха пхьа хIама а да: шоашта болх бе моттигаш вIаштIехьъяьхараш — Iилманхой шоаш ба. Хьалха Заводской районе «Пожарка» чухинна здани шоашта эшшача бесса тоаьй цар.

Докладчико а собране къамаьл даьча коммунисташа а дийцар проектировщикий болх тоабара новкъарле еча халонех. Отделашка 25 процентага дIакхоачаш тоъаш бац специалисташ, из бахьан долаш балха ха йистеяьлча а мукъа денош долча хана а болх бе безаш хул задани йиллача хана кхоачашъяра. Керда саг хьаэца йиш йоаш помещенеш гоття я. Ховш дац керда корпус хьалъе маца болалургба. Цох дийцар коммунисташа А. Иванова, О. Давыденкос, Н. Каирова.

Филиала директора А. Ивчнова аьлар:

— ГIишло хьалъярах дола дош хьаллоацаш яц республика кулгалду органаш. Цул совгIа, Iилманхой кхычахьа балхаш де ухийташ шоай гIулакхаш тIара боах.

Филиале кIезига яц чура проблемаш а. Собране дийцар укхаза хIанз а лерттIа учет вIаштIехьа ца яккхарах, отделаша деча балхий анализ ца ярах. Цхьайолча отделаша заданеш шозза хIана яц аьнна кхоачашъю, вожаш тIехьаюс. Цхьабакъда, алапеш массане а цхьатарра эц. Цу тайпара хIама хила йиш яц, аьнна белгалдаьккхад партийни документаш тIа.

Перестройка ярах дукха дувц вай, аьлар А. Иванова, цхьабакъда из гIулакхашца Iалашъелга кхоачашдац. Цох пайда балац, шийна тIадилла гIулакх дизза кхоачаш а деш хIараварх шийгара дIаволавала веза.

Доклада тIа дош аланзар коллективе социалистически яхь вIаштIехьаяккхарах. Ма дарра аьлча, цох дувца дукха хIама а дац укхаза. Группашта, отделашта юкъе яхь лелаяц.

— Партгрупорг профгруппаца цхьана декхарийла ва социалистически яхь вIаштIехьаяккха, — аьлар коммуниста Н. Каирова. — Из хила еза хьадаьр, ца деш дисар бIаргагуш, гласность йолаш.

Коммунисташа йоахар, филиала коллектив а яла еза балха кердача формашка, юкъейоалае еза доал дара экономически методаш, самоокупаемость, самофинансировани. Цхьабакъда, укхаза болх беча наха дика довзац кердадар, тоъам болаш яц экономически знанеш. Цудухьа вIаштIехьадаккха деза кадраш Iомаелга.

КПСС членалла кандидата И. Камнева аьлар, хьалха, помещенеш кийчъеча хана массане а дика болх бора, барт тайна яр коллектив а, хIанз зехьа дукха ха йоаю. МоллагIа дош къоастаде дезаш хилча, цаI шоллагIчунна бIарахьеж, ше дечул кхычо дича бакъахьа хет. Из хургдацар хIара болхлочун, отдела функцеш хоадам болаш къоастайоре.

Коммунисташта хетачогIа цхьайола партгруппаш вIашагIтохар а аьттув болаш дац. Масала, тахан отчет еча партгруппана чуйоагIа отделаш: тIахьожамеи автоматикеи, электротехнически, механически, технологически. Хьаэцаргья вай царех цаI — механически. Цун болх дукхагIа бувзабенна ба гIишлон отделаца. ТIаккха уж шаккхе а отдел цхьана вIашагIтехача бакъахьа яр-кх.

Отчет еча юкъагIа кхо партийни собрани мара хиннаяц аьнна белгалдаьккхар Т. Рахмановас. Мишта нийсденнад из ишта? МоллагIа дош коллективно къоастадзара керттера форма-м партийни собрани ма йий. Укхаза эггара хьалха бехк баккха боагIа партгрупоргах. Из яр дукхагIа коммунисташ юкъе а увзаш, актуальни йола проблемаш къоастаяра ший хан-ханнахьа партсобранеш елга Iалашде дезар.

Бокха лоархIам болаш я партийни порученеш, филиала ах совгIа бола коммунисташ уж йолаш а ба. Из дика да. Цхьабакъда, уж порученеш лакхе латтача партийни организаце енна я. ХIаьта партийни структура лохерча звенос ше де дезар хIана дац хIара коммуниста хьинар айдара?

Партгрупне чубоагIа коммунисташ шоай политически знанеш лакхъеш хиннаб партийни просвещене системе,— аьлар собране. Бакъахьа хургдар аьнна хет, цу лоархIамеча дешах дукхагIа дийцача, политико-кхетам балара, болх тоабара де дезар белгалдаьккхача.

Ма дарра аьлча, доклад кIоаргга чулоацам боацаш яр, дукхагIа йола материал газеташ тIара хьанийцаяр. КIезига дийцар шоай практически балхах, гучадаханзар кхоачамбоацараш, белгалбаккханзар уж дIадахара никъ. Отчет еш хилча бакъахьа дар хIара коммуниста балхах дийцача, веррига а 8 саг мара мичав уж.

Рахманова къона коммунист я, хьалха хержаяр из кулгалдеча партийни балха тIа, цунга хьежна мара опыт а яц. Цхьабакъда, партийни болх тоабара цунна новкъостал де йиш йолаш бар О. Давыденко — юххьанцарча парторганизаце секретара заместитель, Д. Жаркий — пенгазета редактор, кхыбараш. Уж а дукхагIча даькъе лоархIаме дешаш къестаде дезача юстара лаьттаб. Иштта нийса дац партгруппорга беча балхага юххьанцарча партийни организаце партбюро хан-ханнахьа хьожац ца хиннарга. ДIахо йодача хана уж гIалаташ дIадоахаргда, аьнна хет.

Коммунисташа партгруппоргалла юха а Т. Разманова хержар.

В. ДИДИГОВ.

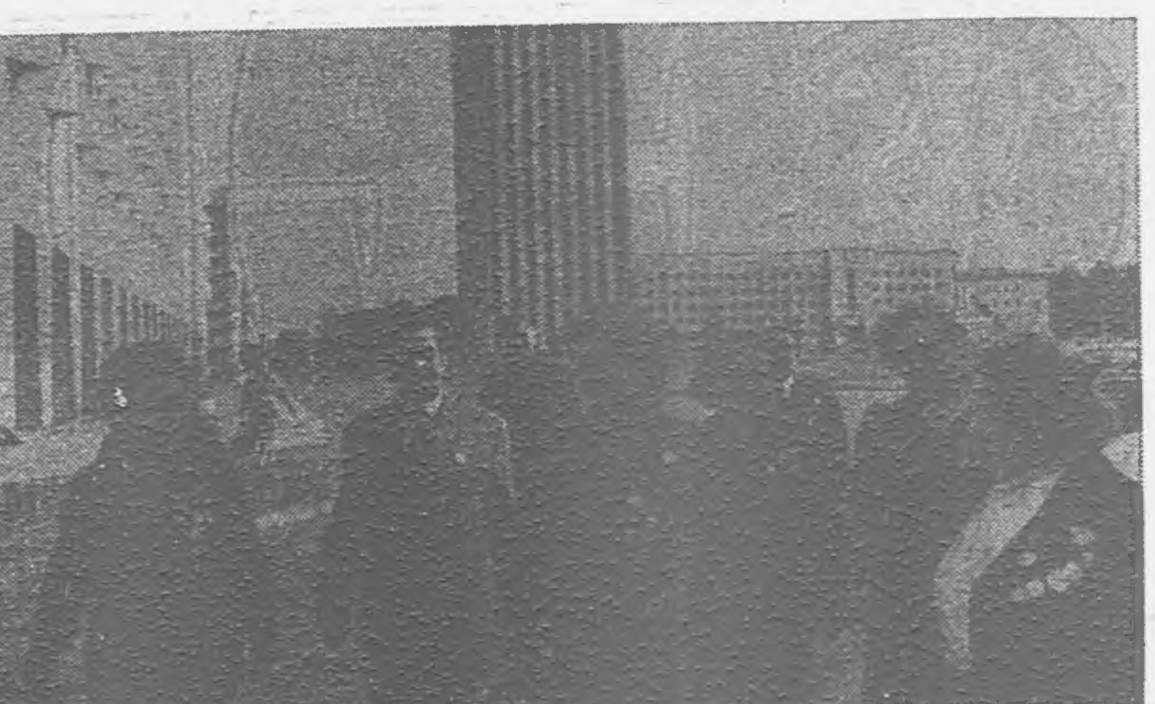

Архангельск–революционни сийлен город

Архангельске бахача наха шоай города сийлен революционни гIулакхех доккхал ду. XX-гIа бIаьшере дIайолалуш укхаза хьинаре болх беш яр хьалхара марксистски кружокаш, 1903 шера Архангельски РСДРП комитет хьайир. Порте гIолла торгови кемашца нелегально доазол дехьара «Искра» яха ленински газета хьакхихьад.

Архангельске советски Iаьдал 1918 шера феврале эттад, цхьабакъда Советий къона республика йохае гIертача англо-американски французски эскараша августе города оккупаци а яь, террора режим оттайир. 1918 шера немаш дIа-хьа лелача юкъа английски хIама лелаеча гIозараша Архангельски портера 153 миллион сома маьха мохк байха даькха товар дIадихьар.

Цхьабакъда доазол дехьарча новкъосталца кIайбарий эскар юхаметтаоттадар духьа контрреволюце низаш хьаллацийта гIерташ Эсрий Къулбаседен къахьегамхошта цар лоаттадаьча Iазапах, топаш етташ уж боабарах хIама хиланзар. 1920 шера 21 феврале ЦIеча Эскара тIема доакъоша тхьеста бетта интервентащцен царна новкъостала баьхкаращцен тIом баьчул тIехьагIа Архангельск мукъаьяьккхай, хIаьта тIаккха массехи ди даьлча Россе ерригa европейски Къулбаседе. Укхаза Советски Iаьдал оттадир.

Таханара Архангельск — 400 эзар совгIа саг ваха город, Къулбаседера эггара йоккхагIйолча промышленни культурни центрех цаI, лоархIаме форда, додача хин, чкъаьрий порт.

Хьу тедарий, каьхат хьадерий, морякий, чкъаьрий лупцарий, судоремонтникий, гIишлонхой город Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизара цIейна перестройка марше а йолаш накъайода.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) парте ветеранаш З. А. Серебрякова, И. П. Алабышев, А. Я. Багаев, П. Ф. Руденко, Е. В. Тренина, М. З. Шехин, З. И. Петухова, А. П. Жильцова.

В. МАТЫЦИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПРИНЦИПИАЛЬНИ КЪАМАЬЛ

Къахьегама коллектив социально - экономически дегIаьхувлача, цун вахара ерригача сферашка перестройка еча, сага фактора лоархIам айбеча дукха да партийни организацех тийша. Паччахьалкхен план кхоачашъяр духьа производства ерригача таронех ма могга дукхагIа пайда ийбар, къахьегама овсарле хадданза лакхъяр, продукци хьаярга дIадодар лохдар, цун дикал а товарни хьал а тоадар бухсоцаш тийша да партийни организаце, цунна чувоагIача хIара коммуниста хьинарах, вахара позици денале хиларах.

Цу хьакъехьа шоашта карагIдийннарех, диниза дисарех гуччахьа а бакъдар цухьала дIаоалаш а хилар Грознерча «Родина» совхоза сомий бешамаш лелаеча цеха коммунистий отчетно-хоржамий собрани. 15 сагах латт цу цеха партийни организаци. Боккха низ ба из. Дика къахьегама толамаш даха аьттув бувл цар. ХIанзлехьа 134,2 процент кхоачашъяьй цеха коллективо сом чуэцара шера план. Из лакха хьокхам гойтача шоай доккха дакъа юкъедихьад коммунисташ Т. Исупова, А. Сайдаев керте латтача бригадаша, Ю. Чеснова кулгалдеча звенорча болхлоша. Кхыча подразделенешкарчул лакхагIа да цар хьокхамаш, чIоагIагIа я къахьегама, производственни дисциплина, дикагIа вIаштIехьбаьккхаб къахьегам. Из де вIаштIехьдаьннад хIара къахьегача сага лерттIа йоахко яьдаь, цар хьашташ дикагIа а диззагIа а кхоачашдара мел эшар Iалашдаьндаь.

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенеша дIа ма деххара, хIара саго ший балха моттиге шийх производства да хетаргволаш, хIаране бехктокхам лакха хургболаш, гIулакхах цIенхаштта дог лазаргдола хьалаш вIаштIехьдаьхад цу бригадашка. ХIаьта из ма бий дегIаухалга сихдара гIо деш бола эггара лоархIамегIа бола низ.

— Вайна карагIдаьнна дикадар вайгара саго дIадоаккхаргдац. Тахан вай дукхагIа дувца деза юкъагIдисачох, вайгара дийнача гIалатех, ледарлонех, тIаккха мара вIаштIехьдаргдац вай дIахо йодача хана а хьалда мулаш даха. ХIаьта дувцанза даргдоаца кхоачамбоацараш кIезига дац вай балха тIа. — аьнна белгалдаьккхар шийй доклада тIа цеха партийни организаце секретара Фирумян Нерсес Теосовича. — Хьувкъам дикагIа хилийтара боккха лоархIам болаш я механизаци. Бакъда, из вайшига яц. 400 гектар йолча беша Iунал деча йиъ бригада болхлой техника па тоъаш ба, хIаьта Ш. Магомадов керте латтача тракторни бригада механизатораш щек дIа боацаш багIа. ХIара дийнахьа планагIа доагIа балхаш па деш латт цар тракторaш, ерригача цеха коллектива къахьегама баргал а етташ. Берригa бехк-м бригадира а бац, механизатораш тоъаш бац, уж хилийтара сагота вац керттера инженер Д. Осмиев. Юххьанца дIадолалуча хана дика дар гIулакхаш, бакъда, укх тIеххьарча хана телхад уж. ТIехьадаьнна техай тIеххьара шозза теха молхаш, хIаьта № 12 йолча бригаде цкъа а па тохаш йитай беш.

Цехе болх беш йолча Ю. Чеснова звенона тIачIоагIъяь йиъ трактор я, царех шиъ деш хIама доацаш латт, хIаьта йиъ бIаь гектара тIа болх беш йолча йиъ бригадо хало увз тракторaш йоацаш. Е хьаэцаргда вай кхыдола масал. ГIамагIай гаьнаш тIара докъаденна гIа дIадаккхара трактора обрезчик тIехьатасса аьнна заказ деннадар бригадира А. Сайдаева, бакъда из кхоачащдинзар. ХIаьта хьатIадоагIача шера хургболча хьувкъама лард йоллаш йола агротехнически мероприяти ма йий из. Ховш ма дий, 1-ча сортагIа дIачуеннача гIамагIай хIара килограммах 80 кепиг лулга, хIаьта цу тайпара ледарлонаш ювлийтарах промхозашка 4—5-зза дарегIа дIаяла езаргья уж. ДIахьажал шо, мел зе хул из бахьан долаш!

Хьаэцаргья вай продукци чуюлла яьшкаш. Да веларгволаш дац цар хьал. Дохкаденнача улгех хьаь уж каст-каста йох машинашта тIайоттача хана. Лаьтта Iолийга сом юхахьагулбе безаш хул, хIаьта продукци из бахьан долаш вогIа хул. Кхы дикагIча хьале яц бешкаш а.

— Тара стандартага хьежжа ца хиларо дика телхаю кийчача продукце дикал. Цу гIулакха керттера бехк ба боахама дирекце, — аьлар ше собране къамаьл деш продукци еша йоллача цеха заведующе Бицаева Зангас. — Цул совгIа шоаш дIайнхьа тара хьаяйтац цхьаболча бригадираша.

Ца хьоахадича даргдац къахьегама дисциплинах а. Дукха моттигаш нийслу болхлой ханнахьа хьа па боалабеш. Iуйрийна 10 сахьат даллалца а цул тIех а нах гоабеш моттигаш дукха хиннай. ХIаьта бригадираша путевой листаш тIа кулгаш язду пар болх бархI сахьат даьлча дIаболабича санна. Перестройках дукха дувц вай, бакъда хIанз а дукхха да вай дечох къаьнарча IаьдалагIа деш. Из ла йиш яц. Вай воаш кхоачашде деза декхараш да уж. Вай болхлошта шоаш хьадер го деза.

Бокха боахам болаш я «Родина» совхоз, хIара шера лакха хул цо кхедеча сомий, баьцадаарий хьувкъам. Лоацача ханашка, дикагIа из чуэцара гIо де города дукхкача предприятешкара нах, студенташ ух совхозе. Боккха низ ба из, нийсса вIаштIехьбаккха хайча. ДукхагIча даькъе из вIаштIехьа а доал. Цхьабакъда, болхлошта юкъе а хьатIабаьхкачарех а кIезига бац кулга цIена боацараш, кагий къоалаш дераш. Дукха продукци дIа-са удаю цар. Цох дог а лазаш дийцар коммунисташа. Нах балхара дIаболхача хана, къаьстта бийсана бешамашта ха дара гIулакх вIаштIехьдоаккхалга администрацегара хьадехаш къамаьлаш дир коммунисташа Т. Исуповас, Ф. Никулина, Г. Черникова, кхычар.

«Родина» совхоз, корта бохабу малара ниъ бийхка зона я, аьнна кхайкадьдар шу долалуш хиннача гражданий сходе. Из бакъдеш хьа а енай коллектив хIанзалца. Цхьа моттиг нийсъеннаяц укхаза балха тIа менна саг вена.

ЦIенхаштта критика йир собране общественни организацей балха. Ер ма дий аьнна корта а болаш хIама дац цар даь. Ше йолга хоайолийташ хиннаяц профсоюзни группа, хьадаь хIама дац халкъа тIахьожама группо а. Цар де дезар дукхагIча даькъе бригадираша, бригадай советий членаша шоаш даьд. Иштта ира критика йир собране коммунистий - агитаторий, пропагандистий балха а. Цхьаккха озабезам ца беш цIераш яьхар партийни экономически дешара системерча занятешка иха боацача коммунистий, болхлой. Белгалдаьккхар парте мугIараш шердара даькъе дувлийта гIалаташ; ледарлонаш. Шера духхьал цхьа Суганпова Тонта мара хьанийцаяц парте члена кандидаталла, хIаьта хьаэца мегаргбола нах-м шортта хиннаб. Масала, хьалха латта бригадир А. Ибишев, дикагIйола болхло Ж. Боярская, кхыбараш.

Принципиальни хьале собрани чакхъяьккхаро вIаштIехьдалийтар цехе мел дола кхоачамбоацараш гучадаха, уж дIадахара хьадда наькъаш белгалдаха.

Р. АУШЕВ.

Дикача къахьегама совгIаташца накъайоагIа Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизара долча цIейна Грозненски районера 1 Мая цIерагIча колхоза доярка Хадизова Тоита.

Укх шера хьалхарча ах шера хIара беттача Iаттагара планагIа яккха езар 2500 килограмм йолаш Хадизовас 2800 килограмм шура яьккхай.

Цо дош деннад Октябра юбилейга шийтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъе. Цхьаккха шеко яц из иштта хургхиларах.

Хадизовай беркате къахьегам белгалбаьккхаб Даьхено. Цунна еннай Къахьегама Сийлен шоллагIчен кхоалагIчен степена орденаш, дукха кхыдола маьхера совгIаташ.

Сурта тIа: Т. Хадизова.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш

МАССАНЕ ДЕКХАР

КПСС XXVII съездо, КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленумо боахама механизмана овлангара денз перестройка яра накъкаш белгалдаьхад. Цу даькъе керттера дар да балха тIа йизза хозрасчет юкъейоалаелга, предприятеша шоашта финансировани елга. Дукха ха йоацаш тIайийцача паччахьалкхен предприяте (объединене) хьакъехьарча СССР Законо шерра бокъонаш еннай предприятешта планировани еча потребителашцара бувзамаш чIоагIдара.

Ер шу дIадоладелча денз боахама доалдара кердача формага формально-м тха объединени а яьннай. Цхьабакъда, кердача хьалашка болх барга довла тхо хIанз а гаьна да. ДукхагIча даькъе из тха лакхе латтача ведомствай — ВПО «Союзнефтеоргсинтез» бехкагIа нийсденна хIама да. Белгалдаккха деза хьалхарча шеращца нийсдича цо тхона укх шера хьахийца планови хьокхамаш дикка дукхагIа хилар а. Цо хьахьокх тха хьалаш лакхе латтача ведомствашта ма дарра ца довзалга. Масала, укх шера «Союзнефтеоргсинтеза» заданеш совгIа кхы тIа а 21 пунктах латта декхар «Iочуденнад» тхона, хIаьта дIабахача бархI бетта цу заданех кхоалагIа дакъа кхоачаш ца еш йисай. Цул совгIа, оаха оахош а дукха хувцамаш ду планашта. ДукхагIча даькъе из нийслу бийдал ритмично ца лоаттаярах, оборудованех пайда эцара графин нийса ца лелаярах.

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленуме цIенхаштта теркам тIабахийтар къахьегама ресурсех биззагIа пайда эцара: Гуш да тхоай кадраех оаха нийса пайда ца эцалга. Масала, дукха нах шоай профессех къахьегаш бац, царех дукхагIбараш дипломированни специалисташ боллаше. Доккха зе ду тхона болхлойи инженерно-техническe болхлойи юртбоахама культураш чуэца хьежабаро а.

Проблемаш нийсъелар тхона кердача хьалашка болх бе доладаларах. Духхьал укх шера хьалхарча ах шера материальни поощрене фондера миллион сом гаргга ахча дIадахад. Бахьанаш дукха да: йоагIача ассортиментах продукци арахецара план кхоачаш ца елга а мехкдаьтта чакхдаккхара боарам тIехьабусаш хилар а. Цигтара хьадолалу товарни продукци арахецалген из маьхалъяккхарен задани кхоачаш ца елга, договорни декхараш юкъагIа доахалга. Этта хьал кхы а кIоаргду арахеца продукци ма хетта дика ца хилара, доккхий гIодаш текхаро. Къаьстта цу даькъе «белгалъяьнна» я тIехьаюсаш йола предприятеш. Уж я В. И. Ленина цIерагIа мехкдаьтта чакхдоаха Грозненски Н. Анисимова цIерагIа Новогрозненски заводаш, Производственно - товарни контора.

Предприятеша во болх бара долча объективни бахьанех лаьца аз дийцар лакхе. ХIаьта духхьал тха бехкагIа нийслу кхоачамбоацараш а тоъам болаш да. Царех керттердар цхьан ЭЛОУ-АВТ яхачунгара дIанийкхача мехкдаьтта юххьанда чакхдоахача установкай оборудовани воча хьале хилар да. Цул совгIа, капитальни ремонт еш йоаккха ха йоагIачул дукха а дукхагIа йоаю. Н. Анисимова цIерагIча заводера ЛЧ-24, ЛЧ-35 яхача установкаша а ритмично болх ца баро чIоагIа Iоткъам бир балха тIа. Из деррига а хьахилар предприятей кулгалхой бехктокхам боацаш хиларах, керттерча даькъе капитальни ремонт елга дIаьхдалара бехк тIабуж объединене керттерча механика.

ГIулакхаш во латтара керттерча бахьанех да предприятей цхьаболча кулгалхошта экономика лардаш ма ярра ца йовзалга. ХIаьта перестройка хьалашка хIара кулгалхо экономика дика йовзаш хила ма везий.

Цхьаккха а шеко яц предприятеша шоаш шоашта финансировани елга дика гIулакх хиларах. Цо дегIадоаладу наьха хьинар, коллективай къахьегама овсарле лакхъю. Цхьабакъда, ши-шегIа из керда хIама балха юкъедоагIаргдац. Кердачун башхало дIайовзийташ дукха кхетама болх бе беза нахаца. ХIара болхлочун санкхетам лакхлургба тIаккха.

Лоацца аьлча, кердача хьисапе болх барга довлара во кийчденнадар тхо. Из доагIаш да управлене аппарата ерригача службашта, къаьстта экономическичарна. Царех я планово-экономически, къахьегамеи алапеи отделаш, бухгалтери.

Кердача хьисапе болх толаме бара эшар да къаьца оборудовани кердачунца хувцалга, хIанз йолаш йолча материальнии къахьегамеи ресурсий нормативашка цIаькха а хьожилга. ХIара службо ший спецификага хьежжа ше шийна финансировани еча хьадда план оттаелга.

Укх тIеххьарча хана объединене управленчески аппарат дикка кердаьккхай, дукха кагирхой юкъебаьккхаб. Сона хетачох, цар низ кхоачаргба тахан коллектива хьалхашка этта декхар дизза кхоачашде. Цу гIулакха эшар — перестройка ечара болхлойи инженерно-технически болхлойи бехктокхам лакхбелга. Къаьстта бехктокхам тIабуж укхаза партийни организацешта, коммунисташта. Цудухьа, массава а цхьана тохалой толамашка дукха хьежа дезаргдац.

О. МИХИНА,
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене планово-экономически отдела начальник.

Барт тайнача коллективе

ЦхьайтталагIча пятилетке цхьа шу дIадахийтанзар Ачхой - Мартановски района «Урожайный» совхоза болхлоша паччахьалкхенга баьцадаараш дохкара план толаме кхоачаш ца еш. Дика дIайолаьяй цар шийтталагIа пятилетка а. Иштта дIадахача шера план 11350 тонн йолаш 11420 тонн баьцадаараш дIаделар коллективни подрядагIа къахьегаш болча кхаш леладераша.

Уж толамаш цар даьхад хаоттам во болаш ихача шерашка а. Болхлошта чIоагIа духьале яьй соахка гурахьен укх шера бIаьстанен аханен деношка лаьттача йокъало. Агротехнически бокъонаша дIа ма деххара кхашкара деррига балхаш шоай ханнахьа чакх а доахаш барт тайна къахьегарах аьттув баьннаб совхоза болхлой нийслуча халонашта духьалъотта а баьцадаарех дукхагIдараш хьувкъам лакха болаш хьалкхеде а.

ХIанз укх деношка сихбенна уж чуэцаш боахк цхьайтте а бригадера болхлой. Цахаддаш тараз латтача хьатIаух консервни заводашкен «Горплодоовощторга» тикашкен баьцадаараш дIакхухьаш йола грузовикаши тракторни лафеташи. Уж йоагI-йоагIача дIахьежаеш диспетчер ва. Цунна хов хIара бригаде дIадахьийта кийчдаь баьцадаараш да.

ЛаьрххIа уйла а яь совхоза кулгалхоша из гIулакх вIаштIехьдаккхарах кийчдь ухка баьцадаараш лехаш кхашка гIолла дIа-са хехка езац грузовикаши, тракторaши. Лоацца аьлча, ма боаггIара пайда эцаш лелаю шигарча специалисташа шоай совхоза а кхычахьара хьатIаьуха а транспорт.

Укх шера эггара хьалха чуийцай 260 гектара тIа хьалкхеяь моша горошек. Из паччахьалкхенна дIаялара план кхоачашъе аьттув баьннабац Цацаев Масуда кулгалдеча бригада. Уж еххай по 1100 тонн планагIа дIаяла йоагIараш 1300 тонн йолаш. Совхоза специалисташа яхачох цу культура эггара чIоагIа Iаткъай фийг хьахуллача хана 35—37 градусага дIакхоачаш лаьтта йIовхал. Механизатораша пахаддаш хий дийтта дале а, доккха зе даьд цо.

Цу культурана санна чIоагIа Iаткъай йIовхал нарсашта а. ПланагIа дIаяла йоагIараш 800 тонн йолаш паччахьалкхенга ехкараш 500 тонн мара яц. Хаоттамо духьале яьяле а, КПСС члена Автаев Джамула кулгалдеча № 10 йолча бригадерча болхлой низ дIакхачаб нарсаш кхеяра план тIехкхоачашъе. Цар паччахьалкхенна дIаеннай уж 67 тонн планагIа йохка йоагIараш 64 тонн йолаш.

— Нарсел совгIа цун бригадо хьалкхеяьй 23 гектара тIа помидораш, хохаш —5, кабуц — 2, кабачкеш—5 гектара тIа. Уж массе а тайпа баьцадаараш дикка хьувкъадаьд болхлоша. Планаш тIеххоачашъе таро я цар. Цхьайтта бригадерча коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье эггара хьувкъам лакхагIа болаш баьцадаарий культураш хьалкхеяьй Автаева кулгалдечо, — йоах совхоза директора Гиреев Iалаудина Султана.

Массехк шу хьалха цу совхоза шофер волаш къахьийга саг ва Автаев Джамул. Из болх беш а белгалваьннавар из грузовик лораеш лелаеш а хьинар ца кходеш къахьегаш а хиларца.

Цу шерашка «Урожайный» совхоза кхашка баьцадаараш хьалкхедеча болх беш хиннай Бачаева Тамара а. Цхьа шу дIадохийташ хиннадац цо кулгалдеча звенос боккха толам ца боаккхаш. Йоккха балха опыт караерзаь къахьегамхой хиннаб уж. Бачаевас кулгалдеча звеноцара болхлой Ермоловкера хьа а юха цига дIа а кхувлаш хиннав Автаев. Шофер волча цунна эггара хьалха баьцадаараш кхедара опыт яйзай иштта, безабеннаб из болх.

Шоашта дукхача хана денз вовзаш волча специалистага совхоза кулгалхоша дIалу № 10 йола бригада. Укхаза Автаева кулгалдеча бригаде къахьега йоалу Бачаева Тамаре звено а.

— Баьцадаараш чуэцара болх а эггара дикагIа дIабода цу бригаде. Цун болхлоша дIалуча баьцадаарех 95 процентага дIакхоачаш дараш стандартагIа да. «Горплодоовощторга» тикашка оаха Iоккхухьийтарех дукхагIдараш цар кхай тIара хьадаьха баьцадаараш да. — дIахо дувц сона цу бригада балха хьакъехьа совхоза директора Гиреева.

Йокъали йIовхали латташ кхаш леладерашта хала шу денадале а, толамаш даха низ дIакхоач Автаева бригадерча болхлой. Доккха беркат даьннад дезалий подрядагIа. Бригадера берригa болхлой цу хьисапе къахьегаш ба. Директорен профкома председатела Цацаев Хьусенен доккхал а, деш дукха дувц царна керте латташ волча бригадирах лаьца. Безамен овсарле лакха йолашн болхлоша къахьегаргдола хьалаш вIаштIехьдоахалга, агротехнически бокъонаша дIа ма деххара кхашкара балхаш чакхдоахийталга, бехктокхам кхета а беш моллагIа шийна тIадилла гIулакх ший ханнахьен диззан кхоачашделга керттера декхар а хинна дIаэттад Автаев Джамула вахаре.

— Укх шера санна хаоттам во бенача шера дегIадоагIача баьцадаараштa доккха зе ду детталуча тайптайпарча лазарашен садоахкача хIамашен. Царех ший бригада кхашкара культураш лораяра Автаева ше чакхдаьхар молхаш етташ де дезаш хинна балхаш. ХIаьта вокх бригадашка агрохимикаша чакхдаьхадар уж. Лоацца аьлча, доккха беркат даьннад цун къахьегамах. Къаьстта дикагIа хьахиннний цун бригаде мел йола культура, — йоах Гиреева. — Джамула хьахьекхад ше визза лаьттан да хилар.

Бачаева Тамаре кулгалду звено ткъо болхло чуводаш я. Царна юкъе къахьегама овсарле эггара лакхагIа йолаш балхаш ду Дадаева Ранcас, Гигиева Назихьата, Бибиева Назане, Бачаева Тонтас, кхыбараша. Цхьа моттиг нийсъялийтаяц царех цхьанна а болхлочо шийна тIадилла гIулакх дизза чакх ца доаккхаш.

Бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье шоллагIча метте я КПСС члена Чукуев Абоязита кулгалду № 2 йола бригада. ХIанз сихбенна помидораш, хохаш, кхачан свеклаш хьайоахаш боахк цун болхлой. Совхоза специалисташа яьча расчетах Чукуева бригадерча болхлоша паччахьалкхенна дIалургда 860 тонн баьцадаараш, планагIа дохка доагIараш 760 тонн долаш. Хьинар па кходеш къахьег Шахидова Саас, Бетрасханова Цагас, Гелогаева Лайлас, Арсакаева Поллас, Байбураева Тумишас, Цалдаева Хазимата, кхы дукхкача болхлоша. Тешшаме къахьийгад цар а шоай плани тIаийца социалистически декхари толаме кхоачашдара. Хаоттам дика хиларга хьежаш сатийна Iохайша баьгIабац уж а.

Толамаш даха гIерташ тIатеIIа къахьегаш ба Эльдаров Iийсас, Садулаев Зелимхана, Элисханов Iаьлас, Хаджиев Идриса кулгалдеча №№ 3, 5, 6, 13 йолча бригадашкара баьцадаараш леладераш а. Планаш а тIаийца социалистически декхараш а кхоачашде тароаш хулийташ дика хьалкхедаьд баьцадараш цу бригадашкарча болхлоша а.

Укх шера планагIа паччахьалкхенна 11500 тонн баьцадаараш дIадала дезаш ба совхоза кхаш леладераш. Из кхоачашъе шоай аьттув баргхиларах тийша ба уж. ПланагIал совгIа хьувкъам чуба йиш хулийташ хьахиннай помидораш, хохаш, кабуц, кхы тайпа баьцадаараш. Йокъали йIовхали Iаткъарах, нарсаши моша горошеки эсала хьийкъа яле а, плани тIаийца декхари кхоачашде лерхIаш барт тайна къахьегаш я совхоза коллектив.

Помидораш сихагIа чуийца яхара лоткай хьисапе йола контейнераш лелаю укх шера совхозо. Кхай тIа гIолла дIайодача трактора тIехьарча контейнер чу помидораш дIачутувс болхлоша. Царех хIаране вIаштIехьдоал дийнахьа 500 килограмм уж хьалохьае. Цу мероприяте таро хулийт къахьегама овсарле 60 процент лакхъе а 30 эзар яьшка мукъаяккха а. Кхай тIара контейнеращца дIа а кхухьаш хIанзле 450 тонн хулача помидорашта шоай совхоза пункте переработка яйтай специалисташа.

Укхаза белгалдаккха деза догIана хьисапе баьцадаараштa хий деттара балхаш совхоза кулгалхоша цIенхаштта вIаштIехьдаьха хилар. Цар ма йоаггIара цу гIулакха йоахко ярах йIовхалан йокъалан духьалъотта низ дIа а кхаьчаб дукхача хIамай. Дийнахь а бус а па социаташ болх беш я шишша механизатор тIавагIаш йола ДДА — 100 М, ДДН - 70 яха ворхI агрегат. Совхоза эггара толашагIа бола болхлой ба уж лелаераш. ХIаьта шоашта тIадилла гIулакх бокхача лоархIаме долга кхета а деш цхьаккха тайпара бехк боакхилга йоацаш хий детташ хьабоагIа Хайдаров Шахади, Махъядиев Аюп, Сосланбеков Iаддалрашид, Газбиев Мувса, Махъядиев СаIидIаьла, Хамистханов Шита кхыбараш.

Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Газбиев Мувсас. Цхьа балха дин бийсеи дIаяхийтац хьинар долча механизатора ший балха норма 150—160 процент кхоачаш ца еш. Совхоза контора хьалхашка цун сийна урагIа яхийта къахьегама сийлен байракх ягIа.

С. СУРХОЕВ.

ДЕГІААХАРА НАЬКЪАГІА

Ачхой-Мартановски район

КЕРТТЕРА ГІУЛАКХ

Къаьстта хьинар айденна къахьегаш ба тха къахьегамхой укх шера — Сийлахь-боккхачу Октябра 70 шу дузача шера. Боахамашта юкъе шерра яьржай юбилей сийна социалистически яхь. ДикагІа толамаш доахаш хьабоагІа «Бамутский», «Урожайный», «Ореховский», «Новосельский» совхозий болхлой.

Укх шера пачхьалкхенга 5500 тонн ялат, 39100 тонн баьцадаараш, 10500 тонн сом, 1300 тонн дулх, 5000 тонн шура йоахка декхарийла ба тха лаьттеи хьайбаши леладераш. ХІаьта уж декхараш кхоачашдергхиларах шек а бац. ХІана аьлча, укх шера бархІ бетта йолча балхий итогаша шаьра хьагойт пачхьалкхен заданех тхо лоархІадергхилар.

Шу долалуш шоай кхоачамашкеи таронашкеи цІаьхха хьажа а хьежа, района берригача юрта боахама болхлоша Октябра юбилейга шийтталагІча пятилетка хьалхарча шин шера (шурийгара дІайийнхача) заданеш кхоачашъе дош деннад. ХІаьта таханарча дийнахьа царех тІехдика лоархІабеш хьа а боагІа.

ДІадахача ах шера дулх дохкара задани дикка тІехкхоачашйир дукхача боахамаша. Масала, «Бамутский» совхоз планах 120 центнер дулх дохка дезаш яр, хІаьта дехкар 150 центнер, шура планагІа 1300 центнер йолча ехкар 1433 центнер. «Овощевод» яхача совхозо 70 центнер дулх дохка дезача дехкар 81 центнер. Пачхьалкхенга дулхи шурей дохкара заданеш дикка тІехкхоачашйир «Ореховский» яхача совхозо, коа тІара оалхазараш лелаеча фабрика, кхыдолча боахамаша.

Къаьстта дикача дешашца хьоахабе дог доагІа цхьайолча фермай хьалхалатта доярка. Уж ба «Овощевод» яхача совхозера Т. Дидаева, Е. Власова, К. Ахматова, «Урожайный» совхозера З. Эльмурзаева, Т. Анзорова, «Бамутский» совхозера М. Метрицева, З. Хакимова, Б. Духигова, дукха кхыбараш.

Укх тІеххьарча хана чІоагІа пайда боалаш хІама а хинна дІаэттад бригадни подрядах къахьега лага. Къаьстта дезала подряд. Юртбоахама культураш хьалкхееча, хьайбай маша лакхдеча районе тахан кІезига бац подрядагІа къахьегаш бола дезал. Районе дика бовз «Овощевод» яхача совхоза цхьоалагІча фермера дезала подрядагІа къахьега доярка ДидаевІар Тамарей, Зурай, Мадинай. Цу йижараша деттача доахангара шозза гаргга хІана яккхац аьнна дукхагІа шура йоккх. Иштта цІи хеза я «Урожайный» совхозе баьцадараш леладу МагомадовгІар, ЛабазановгІар, ТагиловгІар дезала звенош.

КІезига дац тхона карагІдаьнараш, бакъда, дІахо йодача хана де дезараш кхы а дукхагІа да. Даьхача толамех тийша сатийна хила йиш яц таханарча дийнахьа. Перестройка талгІи хьокха ца луш халкъа боахама цхьаккха а дакъа дац районе. Къаьстта из хоалу юрта боахаме, соцкультбыта объекташ хьалъеча. Района къахьегамхоша дика кхетаду КПСС XXVII съезда, цул тІехьагІарча КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъелга хано дІадехаш дола хІама долга. Тахан тоъам бац цхьа-шин боахамо, массехк предприяте, организаце доккхий толамаш дахар. Наха иштта кхетаду парте хьалхашка оттадаь декхараш дизза кхоачашдича вай вахар кхы а дикагІа хургдолга, вай Даьхе кхы а йІаьхегІа хургйолга.

Духхьал дика балха хьалаш вІаштІехьдахарах чакхдалац наьха хьашташ дизза кхоачашделга. Цу гІулакха эшараш кІезига дац. Царех да бытовой хьалаш тоаделга, наха чубаха фусамаш, могашле Іалашъяра учрежденеш, дешара заведенеш дукхагІа хьалъелга.

ШийтталагІча пятилетка шерашка цу даькъе де лерхІараш а даь даьнараш а кІезига дац. Масала, дІадахача шера Закан-Юрта 200 моттиг йола культура ЦІа хьалдаьд. Ачхой - Мартане 1,6 километр газопровод йиллай, ялх километр хинпровод тоаьй. Орехово, Самашка, Бамут яхача юрташкара наькъаш тоадаьд, 1600 квадратни метр наха чубаха цІенош хьалдаьд, Валерик яхача юрта промышленни товараш дохка тика хьайиллай.

Укх шера хьалъе йолаьй Давыденко яхача юрта 90 моттиг йола берий беш, Лермонтово яхача юрта 300 моттиг йола клуб, быта цІа, Орехово яхача юрта 100 моттиг йола берий беш, 1725 квадратни метр хула наха чубаха цІенош хьалдергда.

Шоай дай революционни, тІема, къахьегама традицешта тешаме йола тІехье хьалкхийнай тха районе.

Районе а республике а дика йовзаш я «Урожайный» совхозера Хасаев Мухьмад керте латта баьцадараш кхеду комсомольско-кагирхой бригада. Яснева Хазрет керте латта «Ореховский» совхоза цхьоалагІача шурий-товарни ферма доярка звено, кагирхой коллективаш.

Къахьегаме толамаш доахаш санна, Даьхено шоашта тІадилла моллагІа декхар дизза кхоачашделга массаьра оамал а хинна дІаэттад тха районерча кагирхой. Хьанна йовзац Афганистане шийй интернациональни декхар кхоачашдеча вахар дІаденнача Хачукаев Сулеймана цІи.

С. Хачукаева цІи лелаеш я хІанз Ачхой-Мартанере цхьа улица, цун цІи тилла бокъо яьккхар юкъерча школа пионерски дружина, хьайиллай цун вахара хетаь музей.

Иштта, Афганистана къахьегамхой кортамукъале лораеш шоай интернациональни декхар кхоачашдаь цІабийрзарех ба М. Дачаев, А. Хасаев, В. Динаев, кхыбараш. Цар гойта денале гІулакхаш белгал а доахаш, Даьхено доккхий совгІаташ деннад царех хІаранена. Афганестане шоай интернациональни декхар тІехдика кхоачашдаь районе цІавенав 16 саг. Царех дукхагІбараш района халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка тІехдика къахьегаш ба.

Къамаьл чакхдоалаш са ала безам бар: тха района къахьегамхоша шоай хьинари нази кходергдац КПСС съезда решенеш йизза кхоачаш а еш, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дуза цІей тІехдика белгалдаккхара.

А. МАКАЕВ,
Ачхой-Мартановски райисполкома председатель.

Барайтта шу да «Бамутский» совхозе Цечоев Мовлатгире къахьега. ХІаьта тІеххьарча итт шерал совгІа йолча юкъа баьцадаарашн сомн кхебеча шоллагІча бригадана керте латт из: Ерригача совхозе дикагІчарех лоархІаш я Мовлатгире бригада. ХІаьта цу коллективе къаьстта дика къахьегаш хиларца белгалбаьлар укх шера болхлой Измайлова Зайнап, Хидриева Хаьди, Котиева Дибихан, Угурчиева Света, Экажева Лида, кхыбараш.

СУРТА ТІА: М. Цечоев шийй бригадерча болхлошца.
М. МАЛУЕВА сурт.

«Самашкинский» совхоза цхьоалагІча шурий-товарни ферме дика къахьегаш хиларца белгала я ВЛКСМ XX съезда делегат Муртазалиева Залман.

Шера планах 2000 килограмм йолаш цо дІабахача бархІ бетта ше беттача хІара Іаттагара 1831 килограмм шура яьккхай.

Залмана группе 14 етт ба. ЛерттІа доал дарга хьежжа тоаденна, лакха маша дола хьайбаш да уж.

Сийлахьча Октябра 70 шу дизарга пятилетка шин шера задани кхоачашъе лаьрхІад Залмана.

СУРТА ТІА: З. Муртазалиева.
М. МАЛУЕВА сурт.

Халонаш эшаеш

Дукха ха йоаццаш хиннача чІоагІача михо нонагІо Іажаш Іолегабир тха сомий бешара. Дика Іажаш а бар, цхьабакъда, хьагулбаь даьначул тІехьагІа уж дІабала моттиг йоацаш чІоагІа хало эзар саха. Сок яккха гІаьхха кхаьчабар. Бакъда, пищекомбинато а Самашкински консервни заводо а дІаэца тиганзар.

Хала хьалкхедаь рузкъа иштта зехьа довр докхха зе а бокхха бохам а ба. Духхьал тха совхозе хинна Іанзар цу тайпара хІама.

Мух баьннача Іуйрийна (из дар укх шера 31 июле) иштта хилар «Орджоникидзевский» яхача совхозе. Чоалхане этта хьал бокъалгахьа даккхара оарцагІъяьнна яр еррига боахама администраци. Самашкински консервни заводо графиках боацаш кхы тІа а 25 тонн Іажаш дІаэцаргба, аьнна дош-м деннадар цун директоро. Бакъда, цо шийй дош кхоачаш-м динзар. Укхаза эггара хьалха оарцагІъяла езаш хинна республика Госагропромкомитет, РАПО гунахьдоацаш санна Іийра.

Вешта из-м хІама доацар да, дикка техкача гучадоалачунна юхе. Алкоголизмаца а корта бохабу малараш меларца а къовсам шерагІа дІаболабича гІоне цІаьхха лохденнад Іажех, комсех, кхыча сомех сокаш йоахилга. Цудухьа аьхки кхачаш болча сомий бешамаш дІайоахаш ба районера совхозий кулгалхой. Мел чІоагІа уж Іажаш, кхыбола сом Къулбаседа областашка эшаш бале а, уж цига дІабахарах бола бехктокхам тІаэца лац, цхьаннена а. Из цаІ да. ШолалгІдар кхы а телхагІа да. Сом, баьцадараш чакхдоаха предприятеш вІалла а шерлуш яц. Итташ шераш хьалха шоаш хиннараш я уж, хІаьта совхозашкара продукци тІехь-тІехьагІа дукхагІа хулаш йоагІа. ХІаьта хувцалуш яц продукцех гІулакх дара технологи а.

ХІаьта аз кулгалдеча бригадах аьлча, во дац тха хьокхамаш. Коллектив бригадни хьисапе къахьегаш я. Духхьал нарсашкара дІайиккхача, сом, кхыдола баьцадаараш дІадалара пачхьалкхен задани дикка тІехкхоачашъе таро я бригада. Нагахьа санна Іажех лаьца аьлча, шин план кхоачашъе йиш йолаш дар тхо. Нагахьа санна таханарча дийнахьа 160 тонн уж дІабахьийтабале, вай лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш нийсденна децаре, 250 тонн Іажаш пачхьалкхенга бехка хургбар бригадо. Цу таронех пайда эца йиш хиланзар. Ахкан хана кхачаш бола Іажаш ба вай бувцараш. ХІаьта гурахьа кхачараш-м планах 391 тоннал дикка дукхагІа гулбе лаьрхІад оаха.

Сом чуэцача шоай хьинар ца кходеш къахьег бригадерча Тарамова Дагмана, Чичаева Райхьанта, Саралиева Кисас, звеньеваяс Яхъяева Зулайс.

Бригада йистеьннай помидораш чуийца подрядагІа. 18 гектара тІа кхехьяр уж. Шоашта Іунал дарга хьежжа дика а хьийкъаяр уж. Помидораш йохкара цаІн ахн план кхоачашйир оаха.

Хь. ХАРИКОВ,
«Новосельский» совхоза № 8 йолча баьцадаарашн сомн кхебеча бригада бригадир.

Дош—аьннача

«Орджоникидзевский» совхозе дикагІчарех я № 4 йола баьцадаарашн сомн кхебу бригада. ДІадахача шера а хьалхара моттиг яьнихар цо.

Дукхача шерашка хьайоагІача дикача традицешта тешаме ба бригадера нах. Массехк бутт хьалха бригадана керте эттар бригадир Яхиев Вадруди. Из къона специалист вале а, коллектива балха лостам бала ховш, наьха дагара дар дизза кхетадеш ва. Цун дика новкъостий ба болхлой Абиева Даута, Хаджиева Сацита. Уж ба керда толамаш даха нах оарцагІбоахараш, шоай йІаьхий опыт уллув къахьегачарна камаьрша дІалураш. Цар шоашта тІехьабуг кагирхой.

Тхо бригаде кхаьчача хана, помидораш гулъеш бар болхлой. Бригадира гІончас Алиев Мувсас аьлар:

— Эггара халагІа йолча моттиге оттабаьб оаха Даутаи Сацитаи. Цигара гІулакхаш хила деззача бесса хургдолга сатийна а да тхо.

Дийнахьа 600—700 килограмм помидораш гулъю царех хІаране (из цин норма я). ХІаьта кагирхой а гІерт царца нийсбала. Масала, Зунзулаева Лайлас, Даева Лунзас, Авдеева Аймане шоай нормаш дикка тІехкхоачашъю.

53 гектара тІара сомий беш, 11 гектара тІа помидораш я бригадо Іунал деш. Моша горошек кхееш кхы а массехк гектар я. Эггара хьалха чуийца яьккхар из культура. Ди-бийса ца къовсаш къахьегарах планал совгІа пачхьалкхенга ехкар 18 тонн моша горошек.

А. ШОВХАЛОВ.

БОЛХ ТОАБЕ БЕЗА

Тха районе болх беш да 14 культура ЦІан клуби, 20 библиотека, 4 автоклуб. Из кІезига низ бац нагахьа санна цунна лерттІа лостам телаш хилча. ДукхагІча культура кхуврчашка из иштта долаш а да. Масала, Ореховски, Ново - Шароевски юрташкарча культура ЦІеношка бахача наьха салоІалга дика вІаштІехьдаьккхад. Укхаза болх беш я художественни самодеятельноста бебе кружокаш. Къаьстта цар болх лоархІамеча этапе баьннаб хІанз Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара юбилейна вай накъадолхача хана, II Еррнгсоюзни самодеятельни творчества фестиваль дІайолаеннача хана.

Культура учрежденеша къаьстта теркам тІабохийт юртбоахама знанешта пропаганда яра, экономически социальнии даькъе район дегІаахара дешаш къестадеча, культура роль лакхъеча. Цунца дувзаденна да къахьегаме котало яьккхарий сийна сайренаш чакхйоахалга, иштта чІоагІа лоархІам болаш я гойтара агитаци.

Цу даькъе дукха болх бу дІа-юха лелача автоклубаша: агитбригада доакъашхой юрта боахама болхлошца вІашагІбеттал цар балха моттигашка — кхай тІарча станашка, фермашка. Цу тайпарча мероприятеша гІо ду кагирхоша даьй къахьегама традицеш дикагІа йовзийта, езаялийта.

Керда цІейш, обрядаш, вахара шерагІа юкъейоалаяра дукха болх бу культура учрежденеи болхлоша, ВЛКСМ райкома, юрта Советий исполкомий болхлошца цхьана вІаштІехьйоах уж мероприятеш. Цу формаех цаІ я торжественни хьисапе кагирхой Советски Эскаре гІулакх де накъабоахалга. Дукххача культура ЦІеношка вІашагІъехкай «Хургвола бІухо», «Патриот» яха клубаш.

Юрташка идеологически болх беча чоагІа лоархІам болаш да культармейцийн юрта Совета болхлойи вІаши айхха бувзамаш хилар. Цунга хьежжа дІагІоргба цар болх. Цу тайпара цхьана болх бу Лермонтов - Юртеи Ново - Шароевскин юрта Советашеи культармейцашеи. Цу Советий болхлой массаза а кийча ба культура болхлошта гІо де, исполкомий массазарча комиссешка ладувгІ культармейций отчеташка.

Тха балха тІа цхьаьцца кхоачамбоацараш а да. Царех эггара доккхагІдар — материальни база во хилар. Дукха а культура учрежденеш аварийни хьале я. Кадрашцара гІулакх а ма дарра къоастадаьдац. Уж дешаш къоастадеча гІо де декхарийла я партийни, комсомольски организацеш, боахамий кулгалхой, юрта Советаш. Цхьабакъда, царгара из гІо тхона гуш дац. Укх тІеххьарча массехк шера района цхьанна а совхозо саг хьожавьвац культура дешара заведене. Духхьал цхьан «Ореховский» яхача совхозо мара гІо дац клубаштен библиотекаштен капитальни ремонт еча.

Кхоачамбоацараш доацаш бац культармейций болх ше а. Таханарча хано дІадехарашка диллача кхоачам болаш бац из. Масала, Самашки, Валерик юртаршкарча, районерча культура ЦІеношка мела латт кхувш йоагІача тІехьенна идейно - политически, интернациональни, атеистически кхетам балара болх. Кружокий занятеш ханханнахьа чакхъяхац, кІезига ба цар членаш. Производстве хьалхалаттарий опыт наха юкъе дІайоаржаелга а мела лел. Укхаза эшар цаІ да: лостамагІа хадданза болх белга. Болх цхьа моллагІча тайпара а ца беш, кердача хьисапе бе беза, перестройкас дІадеххача тайпара. ХІанз мукъагІа массане а кхетаде деза наха культурни салоІалга лерттІа вІаштІехьдоаккхалга, боккхача лоархІаме долга.

Цхьабакъда, хІанзарчоа психологически барьер латт тхонеи дукххача боахамий кулгалхоштеи юкъе. Царна хетачох, культурно - массови болх сел боккха лоархІам болаш бац — керттердар производственни хьокхамаш да.

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара кийчлуш ба тха района культура болхлой. Аз лакхе белгалдаьккхача тайпара, хІанзарчоа цар балха тІа цхьаьцца кхоачамбоацараш дале а, бІаьрча хьайийцача воча хьокхамашца багІац уж цІейна накъа.

С. ЛУЛУЕВ,
Ачхой-Мартановски райисполкома культура отдела заведующи.

Дикача нахах

БРИГАДИР

Котиков Бек-Хана цІи цунца вашагІкхеталехьа дуккха хьалха денз йовзаш вар со. Массехказа дикка ха а йоаккхаш цо къахьегача объекташка-м хиннав со. Бек-Хан массаза нийслора чоалхане хьал эттача, цун бригада балхаца дувзаденна из деце а.

Журналисташца къамаьл дара из дукха тІера воацилга гучадаьлар сона Котиковца вІашагІкхийтачул тІехьагІа. ХІаьта а къамаьл хоттадала аьттув болаш цхьа моттиг нийсъелар тха. Цу ханна кхетадир аз цунна дуккхача хана денз дагадаьллар а цо къайлагІа доккхал дер а фуд. Из хиннаяр зІамига механизаци. ХІаьта цох лаьца аьлча, зІамига механизаци балха юкъейоалаяра гІулакх ерригача ЧИУС-е мел йолча подразделенешкарчул дикагІа латт Котикова бригаде. Цох бизза пайда а эц. ХІаьта 30 саг чувоагІача отделочникий коллектива къахьегама овсарле а цунга хьежжа лакха я, бухсоцца хьахулашдар а дукхагІа да. Къахьегам массехказза аттача баьннаб. Царчул дикагІа хьокхамаш долаш коллективаш а хила тарлу кхычахьа, цхьабакъда, Котикова бригаде керттерадар дукхал а йоацаш дикал йолга кхетаду хІаране. Кхыметтел бригаде къахьега вена керда саг а лоаццача хана кхет брак Котикова ловргйоацалга. Кхы мел дар ловргда бакъда, из-м ловргдац. Из гІулакх оамал а хинна дІаэтта дукха ха я.

Къайла сенна кхухьаргда, из мичча бесса план кхоачашйича кхыдолча хІаманна сагота боацараш а нийслу. ХІаьта дикал-м шоллагІча плане мара хилац цу наьха...

Кхаь звенона йийкъа я Котикова бригада. ХІаранена керте латт йІаьхий балха опыт йола саг. Масала, къахьегама ветеран, ворхІ бера нана Азниева Макка. Цу тайпара нах ба уж коллектива сий хьал лоаттадераш, яхаш дувц Берснакьий Бек-Хана. Бизза бола хьехамчий ба Орехова Галина, Такаева Тамара.

ЗІамигача механизацеца этаже тІа материалаш хьалтІа йоахараш ба Катаев Леми Червиченко Владимири. Шоай керттерча декхарел совгІа цар эшшача дІа а этте гІо а ду.

— Дошо кулгаш дола мастераш шоаш хилар хьагойтад тайп - тайпара отделочни балхаш деча Муртазалиева Зайнапа. Абдулсаламова Зулпас, Барзукаева Тумишас, Баудинова Іайнас, — яхаш дувц Бек-Хана.

Юкъера лаьрхІача хІара болхлочоа кхоача коэффициент 3,8 хул бригаде. Из дац коллектив хадданза цаІ я, цига керда болхлой ахац яхалга. Бакъдар аьлча, иштта дика болх вІаштІехьбаьккхача, лакха алапи долча коллективера дІавала раьза хилац саг, хІаьта цига, балха дІаэца, яхаш, кхыча бригадашкара участкашкара ухараш кІезига-м бац. Иштта, дІадахача шера бригаде балха баьхкар Тарамова Мареми Сметанина Людмилеи. Цига ялехьа Людмила заводской коллективе яр инженерно-технически болхло а лоархІаш. Сихха нараерзайир цо отделочника говзал. Тешаме ду ше хьадер, чІоагІа раьза я шийй балха.

Коллективе болх бераш дукхагІча даькъе истийи мехкарийи ба. Цудухьа дий а хац, бригадира чІоагІа эздел леладу царца, моллагІа новкъостал эшаш моттиг хилча чехка оарцагІвоал, цу гІулакха цо шийй хан низи кходац.

— Дика мел дар Іа цох яздича, цунна доагІаш да из, — йоахар сога бригадерча наха. — Цун керттердар фуд аьлча, из да дог цІенен шийй гІулакх дезаши из хилар.

Дерригa а доаггІача бесса озабезам боацаш де гІерт бригадир. Ше кулгалдеча коллектива чІоагІа йоакхо ю цо. Цудухьа массанена а веза из.

Уж оамалаш цунах йоахкаш хилар чІоагІа лоархІаме да бригада хозрасчетагІа къахьегаш хилар теркал дича хІаьта а. Алапи язделга хІаранена къахьегама юкъе дихьача даькъага хьежжа да коллективе. Бригадиро ше увттаю табель, хІана аьлча, цунна дика хов хьан мел къахьийгад. Из дерригa а бытовка чу массане а бІарг кхетаргболча хьалтох. ХьатІадоагІача дийнахьа дерг-долча балхий план оттаю — укхаза хьалхxе а ховш да бутт шин бутт хьалха дергдола балхаш. Цудухьа бригада бехкагІа болх юкъагІбиса моттиг а хиннаяц.

Ер шоллагІа шу да цІенош деча комбинатерча бригадирий совета Котиков председателалла хержа. Совета чуйоагІа 18 гІишлон бригада.

Шийй вахара ханах нийсса ах, вешта аьлча ткъо шу ха гІишлонхочун говзалла дІаеннай цо. Цу юкъа из хийржав комсомольски организаце секретаралла. Грозненски горсовета депутаталла, дикала тІахьожам лоаттабеча парторганизаце комиссена керте лаьттав, постройкома культмассови секторе хиннав.

Комсомоле ше хинна ханаш бевамца дагалувц тахан коммуниста Бек-Хана. Дика хьинар дола коллектив вІашагІтоха вІаштІехьдаьлар цун. Иштта, къона каменщика Албаков Іийсайна ВЛКСМ ЦК — маьхера совгІат. Дукха дика гІулакхаш дар комсомольцашта карагІдийнараш. Хадданза тІехкхоачашйора балха нормаш, мах боацаш хьалдир СМУ контора лаьрхІа цІа, мохк агарца зе хиннача Дагестана новкъостал дир. ХІаьта Бек-Хана шийна Болгаре ваха мах боацаш путевка елар.

Комсомольций хьинар ма дарра хьаллацацар цу хана хиннача ДСК кулгалхоша. Биззача шин бетта салоІача деношка а тІехьа юкъагІа ца боаккхаш болх бир Котикова бригадо цхьа лоархІаме объект йистейоаккхаш. ХІаьта Каспийски форда йисте салаІа баха царна лургъя аьнна автобус вІалла а ца йоагІача бригадана дІаялар кулгалхоша. Цкъарчоа лоадам боаца хІама хетадала тарлу цох. Цхьабакъда, шийй бригадерча кагирхошта нийса бІарахьажа тоам хетацар Бек-Хана, духхьал царна хьалхашка ше бехке лоархІар цо. Цудухьа дІаваьлар из балхара. Нийсса ах бригада а дІа-хьа ехар.

Дизза шу йишар кулгалхошта шоаш далийта гІалат ма дарра кхетаде. Башха говзанч эшалга дика хоалора. Цар дехарца юхавера из. Бригада вІашагІ а теха СМУ-10 бригадиралла балха вера Котиков. Коллективе рекорд яккхар санна лоархІаш хІама дар сменагІа 55 панель вІашагІхотталга, хІаьта Бек-Хана звенос из хьокхам 93-нега дІакхоачабир.

Цу хана Котикова бригадана хьалхашка латта декхар дар лоаццача хана 45 квартира йолча цІенна монтаж яь йоаккхалга. Шийтта дийнахьа чакхъяьккхар из цу коллективо. Кхойтта саго шийтта дийнахьа баьр цхьайолча участко а бетта бе безаргбола болх бар.

Укх тІеххьарча массехк шера Грознерча цІенош деча комбинате отделочникий бригадана кулгал деш ва Котиков.

Цун бригада я комбинате хьалхарчарца шийтталагІча пятилетка хьалхарча шин шера план Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизарга кхоачашъяра бола болам хьаллаьцар. Шийй дош гІулакхаца чІоагІдеш хьайоагІа из коллектив, — хІара бетта заданеш ханал хьалха кхоачашъю.

«Ипподромный» яхача микрорайоне дукха цІенош да хІанз Котикова бригадо отделка а яь нах баха хайша. Бахархоша дег тІара баркал йоах царна.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

● Къахьеганза доходаш яхарца — лира къовсам

ЛА МЕГАРГДОАЦАРАШ

Укх тІеххьарча шерашка къаьстта чІоагІа къовсам лоаттабу халкъа боахаме къахьеганза йоахача доходашца. ХІаьта хІанз а тІехьа нийслу къаьнача ІаьдалагІа къахьегаш, перестройка цаькъа тІа яла ца ловш йола коллективаш. Цар бизза пайда нийбац шоай производственни мощностехи балха ханан, цІенхаштта къовсам лоаттабац приписка ярца, къахьеганза йоахача доходашца, кхом барен хьурмат дарен гІулакх тесса леладу. Иштачарех цаІ я Алмасханов Ахмед Нуридович керте латтача «Чечингавтодор» яхача производственни управлене коллектив. Мовхьаш дІа-хьа кхухьача приписка елга цІендаь дІадаккхара хІанзалца хьа даь хІама дац укхаза. Цу деша тІехьа цІенхаштта къовсам лоаттабац, е йоаггІача хьисапе учет лелаяц автомобилий доагора - смазочни материалий. ЦІенхаштта телхаю путевой листаштен товарно - транспортни накладнойштен оформлени яра йола инструкцеш. Водителашта дІател шин-кхаь дийнахьа йола путевой листаш, цу тІа хилац дукхагІйолча хана автотранспорто болх бе безаш йола маршруташ, автомашинаш балха арайоален уж чуяхка езаш йолен ха. ДукхагІйола автомашинаш балха араювлийт болх беш йоаца спидометраш а йолаш.

Уж а кхы а бахьанаш нийсдаларах тІа-тІа лохагІа хул управленерча автотранспортах пайда эцара йола эффективность. Автотранспортах бизза пайда эцара болча балха тІа чІоаггІа Іаткъаш да цунна ремонт яреи технически гІулакх дарен хьалаш ца хилар.

Цунца дувзаденна геттара чІоагІа тишъяллалца болх бе безаш хул автомашинаш. ТІаккха цхьаккха тайпа беш пайда а боацаш, дуккхача хана ремонте латта езаш хул уж. Цудухьа цІенхашттара кхоачамбоацараш нийслу инертни материалаш дІа-хьа кхухьача учет лелаяра даькъе. Материальни отчеташ увттаю шоашта хилча бакъахьа я аьнна хеттача бесса. Цунца дувзаденна автотранспортах бизза пайда а ца нийбеш, дукха приписка еш моттигаш нийсйолийт. Масала, укх шера хьалхарча квартале Орджоникидзевская яхача станицерча наькъашта ремонт яра йолча гІишлон управленерча (ДРСУ) мастера Цечоева материальни отчеташка диллача пайда нийцар 2106 тонн гІомаражагІан смесь яр, хІаьта цо ше кулг а яздаь, чІоагІальча товарно - транспортни накладноех дІа-хьа дихьад аьнна оттадаь мовхьаш 19612 тонн дар, е иттаза гаргга дукхагІа.

Автотранспортах, доагора-смазочни материалех мишта пайда эц хьажара ведомственни тІахьожам лелабеча цІенхаштта кхоачамбоацараш нийслу управлене. Цо еш йола проверкаш кІоаргга анализ а еш яц, уж духхьала йир алийта еш я, транспортни балха тІа приписка яь йола цхьа моттиг гучаяьккхаяц цо, иштта гучадаьккхадац цо еха а болх ца беш спидометраш йолаш а автотранспорт рейсагІа араювлаш хилар. Цудухьа, укх шера хьалхарча квартале Орджоникидзевски, Урус - Мартановски, Веденски, Червленски ДРСУ-шка Малгобекски участке яь приписка 1 эзар тонн мовхьаш хилар, яьй аьнна оттаяь тонно-километраш 609 эзар хилар. Цудухьа баь боацача балхах автотранспортни предприятеша царгара даьккхар 34 эзар сом, цхьаккха бокъо а йоацаш списани йир 13500 сом мах болча доагора, водителашта доагІачул дукхагІа денна алапи 3800 сом хилар. Хьажал шо, законагІа боаггІача хьисапе автотранспортах пайда ца эцарах мел доккха зе хул.

Шийна хьахьежаеча автотранспортах пайда нийбелга тесса леладу Орджоникидзевская яхача станицерча наькъашта ремонт яра йолча гІишлон управлене (ДРСУ). Цига духхьал хьалхарча квартале дІа-хьа дихьад аьнна оттадаьд 6836 тонн вІалла ца хинна халкъа боахама мовхьаш, яьй аьнна оттаяьй 356218 тонно-километр, из бахьан долаш транспортни организацеша шоаш ца даь долча балхех управленегара дІадаьккхад 20 эзар сом совгІа ахча, автомобилий водителашта ца доагІаш деннад 2340 сом алапи, хІаьта цхьаккха бокъо а йоацаш водителашта списани яьй 680 сома маьхха долча 23 эзар гаргга литра доагора. Цкъа санна массехказа а халкъа тІахьожамхоша гучадаьккхад цу управлене автотранспортах боаггІача хьисапе пайда ца нийбелгеи, дукха приписка елгеи. ХІаьта а цунах а йоаггІаш йола выводаш яь яц ДРСУ кулгалхочо Даурбекова: пачхьалкхен кассе даха дезаш дар кхычахьа дІаухийт цо.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш нийсдалийтарах дукха зехьа доагора-смазочни материалаш йоаю, доагор дІателара бокъонаш телха а еш. Мехкдаьтта продукташта учет лелаелгеи уж лораяри дика лелац цхьайолча ДРСУ-шка. ХІаьта бетта юхедиса доагори машиндаьттеи меллад хьожаш учет лелаяц управленеша. Цудухьа, доагІачул дукхагІа доагор доаду, автотранспорто болх баьб яхаш приписка ю. Лоацца аьлча, боаггІача хьисапе пайда нийбац автотранспортах. Вай мехка шерра перестройка яржаш латтача хьалашка, цхьаккха дича а, ла мегаргдолаш дац дІахо йодача хана «Чечингавтодор» производственни управлене коллективо иштта болх белга. Автотранспортах боаггІача тайпара пайда нийбайтара, приписка елга цІендаь дІадаккхара цІенхаштта къовсам лоаттабе декхарийла я управлене партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, халкъа тІахьожамхой группаш. Овла хоадабаь дІадаккха деза цар къахьеганза доходаш йоахилга. Из да хІанзарча хано дІадехар а, хІара къахьегама коллектива сийлен декхар а.

Б. КОСТОЕВ.

Наькъахочо зийнар

ЛОАМАШКА

Йоккха моттиг дІалоацаш ба Цхьорой лоам. Укхаза хьалха дукха юрташ хиннай. Царех керттера яр Цхьори а йолаш. Лоам бода никъ атта бац, дукха голаш етт цо. ТІаваьгІа говр дика ца хуле, кхераме моттигаш дукха я. Готтача детталуш, хьувзаш доагІа Фарта яха хий. Цхьоре водаш ткъестазза дехьа вала веза цох, цхьаннахьа а тІий дац.

Гувнаш гучадаьлар. Цар тІа даьгІача зизаех безаме хьадж йоагІар. Гобаьккха сома, нийса гаьнаш яр. Хенаш тІа хоза ашараш лекхаш цІе, ІажагІа, сийна бедаргаш йолаш оалхазараш гора. ЦІена дар фо.

Дага а доацаш тІаннийсделар тхо Москвера баьхкача туристашта. ВорхІ саг вар уж. ХІара сага гІи боаллар- беза мухь. ГІаш болхар уж. Царгара галеш говраш тІа а дехка, Хьай лоам тІа кхаччалца дахар тхо. Цига тхона чІоагІа баркал а оалаш, къастача хана укх тайпара каьхат яздир цу туристий кулгалхочо Е. Титковас.

«Шин бетта кийчо йир оаха Нохч-ГІалгІай лоамашка гІолла лела. Хьалхара бийса Фарта юхе яьккхар. Хий цІена а чу чкъаьрий лелаш а дар. Саррахьа догІа дийлхар, шоллагІча дийнахьа малх хьежар, Гобаькха гуш дар хозача Іалама сурт.

Гувнаш долча кхаьчача тхона тІехьакхийра говраща боагІа нах. ХьалхагІа а дар тхо моттигера нах эздел долаш, уж хьаша лоархІаш болга ховш. Из тахан а гучадаьлар. Цу наха новкъостал а даь, атта Хьай лоам тІа кхаьчар тхо».

ДІахо тхо наькъа доладелча, сайрангахьа лестa ха яр. ТІадера дохк, хІама кІезига гора. Цхьа сахьат даьнначул тІехьагІа хьекхача михо дІадихьар дохк. Цул тІехьагІа доладелар догІа. Сахиллалца дийлхар из.

ШоллагІча дийнахьа Іуйрийнна итт сахьат даьлча, лоам тІара Іочухьежача гуш яр лакха гІалаш, кІопилгаш санна чухьийттача моттигашка дагІа малхара кашамаш. Ма хоза хетар тхона Цхьори!

Вай хана йича санна па талхаш ягІа цхьайола гІалаш, чІоагІа говзал йолаш хиннаб уж яь нах! Цхьайола гІалаш 25—30 метр лакха я. Хаттар отт: хьалха, цхьаккха техника йоацача хана, мишта урагІа кхихьад-те цар деза тІой?

Хи йисте гІолла дагІа малхара кашамаш. Цхьадараш дехад. Гобаькха яда тІехкаш, керта тутеш, кхыйола хІамаш. Цкъа церг мара тоханза яр, кхера мо чІоагІъенна улла сискал, гаьна доацаш латтар ага.

Новкъа дале а, хІанз доахан, жа, говраш лелаеча наха уж моттигаш бІехъеш, телхаеш, йохаеш латт. Из хІама цхьаккха дича а дайта йиш йолаш, дац!

Гаьннара хьежача гуш бар лакха гув. Цу тІа ягІар нийса корсамаши Іарждакхаши. Укхаза ваьхав Хазитов Арсгири яха саг. Советски Союзе эггара дукхагІа ваьха саг ва из. Вахаш цо даьккхад 180 шу. Из кхелхав 1940 шера. Арсгире вахарах лаьца 1935 шера книжка яздаьд украински академико Богомолеца.

ДегІа унахцІена йолча лоаме дукха нах баьхаб бІаь шерал тІех. Масала, Чанциев Дибир — 125 шера, Евлоев ИбрахІам — 120 шера, Гулоев Мусит 121 шера ваьхав.

Т. ХАШИЕВ
хьехархо-историк.

ХЬАЛХАРА ГУРГАЛ — ХЬАЛХАРА ДИ

Къаьгга хьежача малхо сийрдадаьккхад Грознерча Калинина пІерагІча поселкерча № 38 йолча школа ков. Шерра дІайийллача коанаІарашка гІолла дехьара а сехьара а хьатІаух геттара хоза кийчденна бераш. Царна тІадувхача барзкъана, бе доахкача бес-бесарча зизашта бІарг тІа ца эттача Іелац. Сакъердаме ек ахкан кхаь бетта са а леІа тахан духхьашха школе деша даьхкача берий зовне оазаш. ХІанз Іоховшаргба уж шоай парташ тІа, кердача низаща деша болалургба.

Юстаро латт даьша-ноаноша кулгаш лаьца хьадоаладаь геттара зІамагІа дараш — шоай вахаре духхьашха школе деша даьхка бераш да уж. Тахан шоай хьалхара хьехархой бовзаргба царна, бІарччача итт шера цхьана дІахьоргба цар вахара, дешара, юкъара гІулакхаш лeладара никъ. Укхаза Іомабергба уж шоай Даьхен бизза бола патриоташ хила.

...Іуйрийна нийслагІчох ах сахьат доал. Нийссача мугІарех дІаувттадаь латт бераш. Кердача дешара шерацa уж даькъала бувца баьхкаб партийни; советски органий, общественноста викалаш, дай-ноаной, хьалха дІанхача шерашка дийша баьнна школа выпускникаш. Дешархой латтача майда тІа гІолла ек хоза музыка. КхоалагІча «А» класса дешархо Незирова Бела солистка а йолаш, йиІигий группо дІадоладу «Аист на крыше» яхача иллеца оттадаь халхар-композици. Геттара безаме тІаэц гулбеннараша кІормац санна яйга хьал-Іай удаш цо оттадаь халхар.

Цул тІехьагІа школа пионервожате Битигова Сацитас хьаелл кердача дешара шера хетаь духхьашхара митинг. Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара школа дешархой дика толамаш дахарца накъагІоргхиларах, школа сий даим а цар лакха лоаттадергхиларах педагогически коллектив чІоаггІа дог тийша йолга хьалха а доаккхаш, дег тІара даькъала дувц бераш митинге кхаьмаьл даьча школа директора Антонян Владимир Енуковича, КПСС Ленински райкома организационни отдела инструктора Ханиева Мухтара Белас, шоай шефаш болча даькхача подшефни берий беша зІамигача бераша.

А. СУРХОЕВ.

СУРТАШ ТІА: 1) Митинг хьаеллаш я школа пионервожати С. Битигова. 2) Духхьашха деша баьхкараша совгІата книжкаш луш ба иттлагІча классай дешархой.

Автора урташ.

«ЖУРНАЛИСТ»-1988

Перестройка деча хувцамий белгалонаш массанахьа гуш я. Вай вахара дукхагІа юкъедоагІаш дола кердадар наха нийса дувз советски пресса балхаца. Тецавеш, ира, критични я газетни а журнальни а публикацеш. Теле- радиопередачаш а тешам болийташ я. ДикагІча оагІорахьа хулаш латта хувцамаш мишта чІоагІде, дегІакхувла деза? Эггара хьалха цунах яздергда «Журналист»-88.

Эший шоана «Журналист»? Шоана моллагІча хІаман тІехьа новкъостал дергдий-те цо?

Нагахьа санна, хьо профессех корреспондент, редактор, фотокор вале, нагахьа санна, хьо общественни корреспондент, партийни болхло е пропагандист вале, журнало балха тІа новкъостал дергхилара шеко яц. Вай мехкарча газетий, журналий редакцеша шоайла дІа-хьа йовзийташ йолча творчески опыто, хІаьта иштта, социалистически мехкашкара коллегий болх бовзаро ерригача изданей болхлошта пайда лургба. Нагахьа санна, шун журналистски «кухня» йовза безам бале журнало дувцаргда шоана газета хьа мишта ду, радио- телепередача мишта кийчъю, профессе къайленаш, цун этически нормаш, журналистически говзал Іомаяра наькъаш довзийтаргда. Контрпропагандистски статьяш лекцена, политинформацена кийчо еча хана накъаяргъя.

Нагахьа санна, шун болх журналистикаца цхьаккха бувзам болаш беце а, цхьабакъда теркам тІабахийта прессага, телевизорага шо хьеже радиога оаша ладувгІе, «Журналиста» шоана кердача тайпара, цхьайолча хана вІалла шоана дагадоацача беса гопахьардар бІаргаго таро лургъя.

1988 шера шун собеседникаш хургба оаша массаза телеэкранашка, бІаргаговрга, радиоэфире гІолла оаз хьахазара дог доахараш, публикацешта кІала каст-каста кулг яздераш. Шо, массанена чІоагІа езаенна йола телепередачаш дІакхухьаращца, Центральни телевидене дикторашца вІашагІкхетаргда. Литературно- художественни критиках лаьца шуца къамаьлаш дергда цІи хезача яздархоша, критикаша. Театральни гІулакхехи цигарча театральни критика лоархІамахи шоашта хетар дувцаргда бовзаш болча актераша, театра а кино а деятелаша, Іалама законаш гучадоахачара общества дегІакхувлачара проблемашта, цу даькъе тІеххьарча хана карагІдаьннараштa, иштта знанеш дІайовзийтара шоай выступленеш хетаергъя «Журналисте» цІи хезача Іилмани техникан деятелаша.

Корта бохабу малараш меларца, наркоманеца, иштта кхыдолча ийрчача гІулакхашца лоаттабеча къовсамах дувцаргда, кертаца е «хайша багІаш» къахьегача нахага шоай унахцІено мишта лорае еза дІахойтаргда журнала лаьрххІача разделашка.

«Журналиста» оагІонаш тІа эггара хьалха эрсий меттала кепатохаргъя: Генрих Манн. Томас Манн. Переписка; Джон Пристли. Хержа публицистика;

Жорж Сименон. Хержа публицистика;

Э. Хемингуэя «Ялсмалера сомий беш», «Кхераме доахка» яхача романий доакъош; Французски а дунен а литература классика Э. Золя репортажаш, зарисовкаш; «Америка седкъашкара тІемаш» яхача космос караерзаечара сага аспекташта хетаь американски яздархой очеркаш.

Журнала массехк номера тІа малхбузен журналистий вахарера ира сюжетни политически репортаж кепатохаргъя.

«Журналист» журнала редакци. «Правда» яха КПСС ЦК издательство.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «В. И. Ленин. Вахара оагІонаш». Телевизионни фильм. «ХьатІадера 1917». 1-гІа фильм. «Йолаш я иштта парти». 2-гІа фильм. «Октябра накъадолхаш».
10.50, 16.00, 17.35, 19.40 — «Кердадараш».
16.15 — М. Мусоргский. «Картинки с выставки». Фортепьянона лаьрхІа сюита. ДІалокхар М. Петухов.
16.50 — «XXI бІаьшерера экспедици».
17.40 — «ЦІей» яхача эрсий ашарий ансамбла концерт. Саратовера передача.
18.05 — «Бородино». Іилма-довзийтара фильм.
18.15 — К. Тренев. «Эдесские угодники».
18.45, 22.50 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Возвращение в солдатскую юность». 151-ча американско - будапештски стрелкови дивизе ветеранашца вІашагІкхетар.
19.30 — «Дехьа вала пурам да». Мультфильма премьера.
19.45 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «В. И. Ленин. Вахара оагІонаш». Телевизионни фильм. «ХьатІадера 1917». 2-гІа фильм. «Октябра накъадолхаш».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера трансляци.
23.05 — Илли оал Роберто Бланко (ФРГ).

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Ари ла миф. Земля северного ветра». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Информатикаи вычислительни техникаи лардаш. 10-гІа класс.
9.05, 13.15 — Испански мотт. Довзийтара передача.
10.05 — Іилма - довзийтара фильмаш: «Мехка керттера библиотека», «Отражение».
10.35, 11.40 — Дезала вахара этикеи психологии. 9-гІа класс Довзийтара передача.
11.00 — Советски изобразительни искусство. А. Пластов.
11.30 — Іилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Батальоны просят огня». Телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
13.45 — М. В. Ломоносов — литератор.
14.40 — «Кердадараш».
17.55 — «Кердадараш» (гІалгІай меттала).
18.00 — «Ленински гварде салтий. Ф. Э. Дзержинский». Ваьча дийнахьа денз 100 шу дузаш (нохчий меттала).
18.15 — «Республика кхашка» (гІалгІай меттала).
18.30 — Киножурнал.
18.40 — «Республика экранаш тІа».
19.05 — «ЦІи ялара бехке малав?». Фильм.
19.15 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — «Машарен доттагІален фестиваль». Нохч-ГІалгІайчене индийски доттагІий хиларах.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Дунен музыкальни культура ганзера. А. Дворжак.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Батальоны просят огня». Телевизионни художественни фильм. 4-гІа сери.
22.55 — «Уходящее лето Джайляу». Телевизионни документальни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

4 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «В. И. Ленин. Вахара оагІонаш». Телевизионни фильм. «ХьатІадера 1917». 2-гІа фильм. «Октябра накъадолхаш». 3-гІа фильм. «В свой решительный и последний».
11.00 — «Дунен кагирхойн».
11.35, 16.00, 17.40 — «Кердадараш».
16.15 — Ю. Яковлева турпалаш экрана тІа. «ВорхІ салтелг».
17.45 — Эрсий музей. Октябро кхелла искусство.
18.15 — «Іилмеи вахари».
18.45, 22.50 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Киноафиша.
19.40 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «В. И. Ленин. Вахара оагІонаш». Телевизионни фильм. «ХьатІадера 1917». 3-гІа фильм. «В свой решительный и последний».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера трансляци.
23.05 — «Бразиле оаз». Эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 3-гІа класс. Эрсий халкъа инструменташ.
8.55 — Іилма-довзийтара фильм.
9.05, 13.15 — Английски мотт.
9.55 — К. Кулиева поэзи.
10.25 — «КІормаций тамашийна дуне». Іилма-довзийтара фильм.
10.35, 11.40 — Эрсий былинай турпалаш. 5-гІа класс.
11.05 — «Вай беш».
12.10 — «Батальоны просят огня». Телевизионни художественни фильм. 4-гІа сери.
13.45 — «Дошо полка». Библиотеке гІоллара путешествии.
14.20 — Исторе оагІонаш. Парижски коммуна.
15.05 — «Кердадараш».
17.15 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.20 — Лев Толстой. «Уход». 2-гІа фильм.
18.40 — Мехкдаьттам газени промышленноста болхлой Денга. «Саг къахьегамца сий долаш ва». М. Айзиев (гІалгІай меттала).
18.50 — Литературни пІаьраска.
19.15 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — «Спортивни вахар».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Мотокросс. Дунен чемпионат. Финал. Австрера передача.
20.35 — Хи чу кхувсабалар. СССР-и США-и сборни командай матч. Тбилисера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Одинокий автобус под дождем». Телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гІа сереш.
00.00 — «Кердадараш».

5 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — Ханс Эйслера любительски хора концерт.
9.00 — «ХІана, сендухьа». Берашта йола передача.
9.30 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «В. И. Ленин. Вахара оагІонаш». Телевизионни фильм. «ХьатІадера 1917». 3-гІа фильм. «В свой решительный и последний».
10.45 — ДІалохх М. Кугеляс (альт).
11.15 — «Массанена а хІаранена а».
12.00 — «Из — Пеле». Телевизионни документальни фильм (Бразили).
13.00 — «Павинера цІей».
13.30 — «ДоттагІле». Телевизионни журнал.
14.00 — Мультфильм.
14.30, 19.25, 23.00 — «Кердадараш».
14.50 — «ТІоми машари». Художественни фильм. 3-гІа сери. «1812 шу».
16.05 — Илли оал И. Демьянова.
16.25 — «Фу хьаж йоагІа ахчах?». Телевизионни документальни фильма премьера.
17.15 — «СелаІад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «БІаьстан базарга вуга никъ» (Вьетнам).
17.40 — Сийлахьча Октябра юбилейга. Исторе довгдоаца мугІараш. «Битва в пути». Художественни фильм. 1, 2-гІа сереш. Перерыве (19.25) — «Кердадараш».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Шоаттден сайрийна», «Из деррига хиннад, хиннад, хиннад...». XX-гІа бІаьшере йолалуча ханарча эстрадах. Ашарий программа.
23.05 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — «ГІулакх хорж»... Документальни фильма премьера.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Іуйрийнара почта».
9.30 — Армянски телевиденен программа.
10.45 — «Нежный возраст». Субтитрашца художественни фильм.
12.05 — Кхоана — мехкдаьттам газени промышленноста болхлой Ди.
12.35 — Концерт.
13.000 — Хоккей. «Канада кубок». Канада сборни — Швеце сборни. Канадера передача.
15.05 — «Ах бийса ялалехьеи яьлчеи». Информационно-ашарий передача. (22 августа хиннар кердадоаккхаш).
16.35 — «Эггара кхеташ йола пхьагал». Мультфильм.
16.50 — Мехка къамий театрий фестиваль. Г. Хугаев. «ДІаьхий цІа». Къулбаседа-ХІирийчен Паччахьалкхен драматически театра фильм-спектакль.
19.30 — Хи чу кхувсабалар. СССР-и СКА-и сборни командай матч. Тбилисера передача.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.20 — «Нохч-ГІалгІайчен кІира».
20.30 — «МугІ — сийг санна». М. Кибиева кхолламах (нохчий меттала).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Потомок белого барса». Художественни фильм. 1, 2-гІа сереш.
00.00 — «Кердадараш».

РАДИО

3 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Зехьа довчоа — никъ бехна» (гІалгІай меттала).
6.55 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Хьона. Даьхе. салтечун дог» (нохчий меттала).
11.15 — «Патриот».
11.30 — «Сий къахьегамга хьежжа» (гІалгІай меттала).
11.45 — «Керттердар — дикал».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Керда гІулакхаш — вахаре» (гІалгІай меттала).
17.31 — «Шоана, кхалнах!». Радиожурнал (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вахари дин». Радиожурнал.
18.55 — Ашараш.

УКВ

19.00 — Лирически илле концерт.

4 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртара Іуйренаш».
6.55 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «ШоллагІа смена — лакхален резерв» (нохчий меттала).
8.45 — «Октябрь хестабу мугІараш» (гІалгІай меттала).
11.15 — «Оперца вІашагІкхетар» (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Ашараш (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — Радиожурнал.

УКВ

19.00 — Машарахи къахьегамахи дола иллеш.
19.30 — Сайрийнара концерт.

Хоттам

Тахан республике гІоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3 — 8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 18 — 23, Грозне 20 — 22 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 7—12, дийнахьа 19—24 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

СПОРТ

ДИКА КХАЪ

КІезига толамаш даьхадац Нохч-ГІалгІайчен спортсменаша укх тІеххьарча хана. Цхьабакъда, вІаштІехьтІехьа кхаь атлето дунен чемпиона цІераш яхар хІанз мара нийсденна хІама дац. Оаха хоам баь ма хиллара из де аьттув баьннаб М. Гетагажева, А. Абаева.

ДІадахача шоаттдийнахьа дика кхаъ бера Францера. Цига чакхъяьлар шийлоІаме кІалтохарах йолча дунен-чемпионата яхьаш. Советски Союза вІашагІкхийттача командана юкъе вар грозненец, дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер, мехка чемпион Вараев Адлан.

Шоай дозал 74 килограммага кхаччалца долча атлеташта юкъе цхьаннена магнзар из эшаве. Финале вай мехкахочо къайсар Олимпийски ловзарий а дунен а чемпионаца, США спортсменаца Д. Шульцаца. Укхаза а толам Адланагахьа хилар.

ФУТБОЛ

Укх тІеххьарча кхаь матче яккха йиш йолча ялхнех йиъ очко яьккхай Грозненски «Терека» футболисташа. Цо аьттув беннаб грозненцашта шоай зоне хьалхалаттача командай мугІарашка хила.

Мишта ловз кхыйола командаш? Эггара хьалха лидер йолча Краснодарерча «Кубанах». АргІанарча туре счет 3:0 йолаш цо эшайир «Локомотив». Кхыдола вІашагІкхетараш иштта чакхдаьлар: «Цемент» (Новороссийск) — «Динамо» (Махачкала) — 1:1, «Торпедо» (Таганрог) — «Сокол» (Саратов) — 0:2, «Салют» (Белгород) — «Старт» (Ульяновск) — 1:0, «Торпедо» (Волжский) — «Уралан» (Элиста) — 1:1, «Атоммаш» (Волгодонск) — «Волгарь» (Астрахань) — 5:1.

Селхан аргІанара тур чакхъяьннай. «Терек» Новороссийскерча «Цементаца» лайзай.

КАСТТА ФИНАЛ

Ши кІира хьалха белгальяьлар футболах йола Нохч-ГІалгІайчен кубок яккхара хетаьча яхьашка финале — ловзаргйола цхьа команда. Из Аргунера «Вайнах» яр.

ШоллагІча ахфинале вІашагІкхийтар «Динамои» «Монтажникеи». Ловзара хьалхарча минуте денз ира къовсам лаьттар. Счет 1:0 йолаш «Монтажник» котъяьлар.

М. МУРАТОВ.

БЕРАШ — ВАЙ КХОАНЕ

Берий унахцІено лораяр Іалальмате лоархІаме гІулакх а хинна пІаьттад вай мехка. Из тамаш а яц, бераш вай кхоане я. Низ кхобе мегаргбац уж иразе а унахцІена а дахийтара. Деррига де деза хІанз долаш дола лазараши уж хилара бахьанаши цІендаь дІадахара.

Іилманхоша даьча тохкамаша хьахьекхад, корта бохабу малараш мелача даьнаьна бераш унахцІена ца хулга а обществос шоашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде цар низ ца кхоачилга а. Къона тІехье воча оамалех лораяр адамлено къоастаде дезача керттерча дешаех цаІ да. Бераш зІамига долча хана денз царца беш бола кхетам балара болх тІаберззабе беза малар меларца, тхьамка озарца, наркоманеца цар уйла хийраяккхара, уж оамалаш царна гоамъялийтара. Из де доагІа даьша-нааноша, берий бешарча воспитателаша, хьехархоша.

Алкоголизм дІаьржай юкъерча бІаьшеренашка. Россе корта бохабу малар кхаьчад лиъ бІаь шу гаргга хьалха. Цу хана денз мала а цох хІалакьхила а болабеннаб нах. Мел дукха хатараш ца хулаш дусаргдар вай мехка, нагахьа санна маларахи наркотикахи хьадоала зе наха ханнахьа дайзадаларе. Цу воча оамалаша йохаю сага физически психически унахцІено, хІанз а наьна кер чу долча бера дегІ, хьаькъал айпе дерзаду, цатоамаш дувлийт дезале, сийдоацача боах нах.

КІезига мелача къаракъ кхы новкъа а дац, аьнна хеташ ба цхьабола нах. ГІалат ба уж: 15 — 30 грамм малар кхоачам болаш ца сага организме цхьаца дола психически хувцамаш дара. Ховш да, малара тІехьа баьнача даь-наьна дезал хила тарлу алкоголикаш болга. Цхьаболча даьша-ноаноша берашта гучча мел къаракъи чхьагІари. БоккхагІчар дер хьокхам а хиле дІаотт хІанз а сакхетам чІоагІбаланза долча берашта.

Тохкам бича гучадьннад, молаш волча иттнех нийс кагирхо алкоголах зе доалилга ховш ца хинналга. БІаь процент хІана бац, аьнна, молаш болчарна къаракъен чхьагІарен чам байзаб шоаш пхийтта шу даланза болча хана. ДукхагІбараш эггара хьалха маларах кхийттаб шоай дезале.

Оалаш да-кх: фу бе-башха ба кад цаІ мелча а цхьайтта мелча а. Иштта хул беращца а: цкъа шоашка дІакховдадаь пела озалуш берте хьу цар, тІаккха шоаш хьаэц пела. ДукхагІча даьхе кхувш воагІача сага малар «мерздер» пиво кружка я.

«Докхха хий тоатолгагарен малар рюмкагарен дІадолалу». — оал халкъо. Сенах хьахул берийн кхувш боагІарийн алкоголизм? Дай-ноаной малара тІакхувш хиларах, цар культурни боарам лоха хиларах, кхетам балара болх талмаста барах, во дешарах, и. кх. дІа. Цу тайпарча хьалашка хьалкхийна бераш харцахьа-бакъахьа къоастаде ца ховш, карташтеи кхыдолча азартни ловзараштеи тІакхувш, во оамалаш йоахкача нахах дІалетталуш, сий доадеш дола гІулакхаш леладе кийча долаш хул.

КъонагІа мел я, дукхагІа Іоткъам бу организмана маларо. Корта бохабеча маларашка даьнна бер аьрдагІа долаш, кхычарца гІулакх ца леладеш, цхьаь диса гІерташ хул. Уж оамалаш гучайоал дезале, школе, арахьа. Ше санна болча нахацара «хьоашал» ца дохаде, дешар дита, даьца, наьнаца, кхыча нахаца айхьаздала кийча хул бер.

Юххьанца мала долалуча беро корта бохабу малар дика лац. Цунна кхоачам болаш да 70 — 100 грамм къаракъ е чхьагІар. Цхьабакъда, бетта шозза-кхозза молаш хилча, кІезигача доза кеп хилар юхадоал, Іеттаде безам хилара рефлекс дІайоал. Цу шин «барьерах» тІехдаьнна бер, тайп-тайпара суррогаташка дІаІомалу. Цо мол одеколон, духи, цергий элексир, лосьон, и. кх. дІ. Цхьаболчар аптекера тайп-тайпара препараташ мела а тарлу.

Алкоголикаш оапаш бувцара чІоагІа тІера болга массанена ховш да. Керттерча даькъе къаракъаи чхьагІараи тІакхувш бараш шоаш фу мел, мичахьа, хьанца, сенах меннад къайладахьа гІерт. Кхы а да белгалдаккха дезаш: алкоголикаш дика тарлу шоайла, шоай «обществаш» хьаю цар, чехка барт бу.

Малар меларца, алкогомаца, тхьамка озарца, наркоманеца къовсам лоаттабеча чІоаггІа лоархІаме ба дезалера а школьни коллективера а кхетам балара болх. Укхаза кІезига да из-вож ма де, цох унахцІенонна зе доал яха къамаьл. Керттердар — дас, нанас, хьехархочо шоашкара масал гойтар. Фу кхетам балар да: гІаьле озар во да, яхаш, къамаьл а дийце, коридора чу дІаара а ваьле, хьехархочо «кІур боаккхаш» хилча.

Г. ДАВЫДОВА.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДІАДОЛАДАЬД 1988 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» еррига отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тІехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; писмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00430. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3152.